

**MONITORING THE SITUATION OF VULNERABLE
ROMA COMMUNITIES IN THE POLTAVA AND
DNIPROPETROVSK REGIONS OF UKRAINE**

**МОНІТОРИНГ СТАНОВИЩА ВРАЗЛИВИХ
РОМСЬКИХ ГРОМАД У ПОЛТАВСЬКІЙ І
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

Monitoring the Situation of Vulnerable Roma Communities in the Poltava and Dnipropetrovsk Regions of Ukraine

Youth Agency for the Advocacy of Roma Culture “ARCA”

2026

Kremenchuk

This report was prepared in 2025 by the Youth Agency for the Advocacy of Roma Culture “ARCA” within the framework of the project “Strengthening the Capacity of the Roma Community of Ukraine,” implemented with the support of the Ukrainian Women’s Fund. The project provided humanitarian assistance and educational support to Roma communities in the Poltava and Dnipropetrovsk regions through the operation of a hotline and subsequent community follow-up support.

Author: Volodymyr Yakovenko

Table of Contents

1. INTRODUCTION.....	5
2. PURPOSE OF THE STUDY.....	6
3. METHODOLOGY.....	6
3.1. Data Collection Methods.....	6
3.2. Data Collection Instruments.....	7
3.3. Study Sample.....	7
3.4. Ethical Aspects of the Study.....	8
3.5. Limitations of the Study.....	8
4. SOCIO-DEMOGRAPHIC PROFILE OF RESPONDENTS.....	8
4.1. General Characteristics of Households.....	9
4.2. Presence of Children.....	9
4.3. Age Profile of Applicants.....	9
4.4. Gender Distribution.....	10
4.5. Marital Status.....	10
4.7. Regional Distribution.....	11
4.8. Internally Displaced Persons (IDPs) and Migration Processes.....	11
4.9. Children’s Access to Education.....	12
4.10. Channels of Information Dissemination.....	12
4.11. Issues of Discrimination and Rights.....	12
Generalized Socio-Economic Profile.....	12
Implications for Future Programs.....	12
5. HOUSING CONDITIONS.....	13
5.1. Type of Housing.....	13
5.2. Housing Condition.....	13
5.3. Access to Water, Electricity, and Heating.....	14
5.4. Overcrowding and Demographic Burden.....	14
5.5. Cross-Analysis: Large Families and Housing Conditions.....	15
5.6. Analytical Conclusion.....	16
6. ACCESS TO EDUCATION.....	16
6.1. Attendance at School or Kindergarten.....	16
6.2. Learning Format: In-Person and Distance Learning.....	17
6.3. Problems with Access to Education.....	17
6.4. Key Barriers.....	18
6.5. Parental Education as a Factor of Influence.....	18
General Conclusion.....	18
7. MAIN HUMANITARIAN NEEDS.....	19
7.1. Food Products.....	19
7.2. Medicines.....	20
7.3. Hygiene Products.....	20
7.4. Clothing and Footwear.....	21
7.5. Fuel and Heating.....	21
7.6. Financial Assistance.....	21

7.7. General Structure of Humanitarian Vulnerability.....	22
Analytical Conclusion.....	22
8. QUALITATIVE DATA (INTERVIEWS WITH HOTLINE OPERATORS).....	23
8.1. Main Themes of Requests: Beyond the Statistics.....	23
8.2. Needs That Are Not Always Formalized.....	23
8.3. Everyday Barriers and Structural Vulnerability.....	24
8.4. Fear, Distrust, and Shame.....	24
8.5. Discrimination: Invisible and Normalized.....	25
8.6. Regional Differences.....	25
8.7. Emotional State and Psychosocial Aspects.....	26
8.8. Evaluation of the Hotline's Work.....	26
8.9. Strategic Conclusions from the Qualitative Component.....	26
8.10. Recommendations Based on the Interviews.....	27
9. KEY CHALLENGES AND SYSTEMIC PROBLEMS.....	27
9.1. Structural Poverty and Food Insecurity.....	27
9.2. Housing Vulnerability and Overcrowding.....	27
9.3. Unemployment and Economic Isolation.....	28
9.4. Educational Barriers and the Risk of Intergenerational Marginalization.....	28
9.5. Discrimination and the Normalization of Inequality.....	28
9.6. Distrust Toward Institutions and Informational Isolation.....	29
9.7. Psycho-Emotional Exhaustion.....	29
9.8. Regional Inequality in Access to Support.....	29
9.9. Generalizing Conclusion.....	30
10. CONCLUSIONS.....	30
11. RECOMMENDATIONS.....	32
11.1. Recommendations for State Authorities and Local Self-Government.....	32
1. Ensure the effective implementation of existing norms and guarantees.....	32
2. Introduce a systematic mechanism for responding to discrimination.....	32
3. Strengthen interagency coordination at the community level.....	33
4. Ensure access to documentation and administrative services.....	33
5. Support the development of local support centers.....	33
6. Recognize the problem of systemic vulnerability in strategic documents.....	33
11.2. For Donor Organizations.....	34
1. Transition from short-term assistance to comprehensive programs.....	34
2. Support employment programs.....	34
3. Institutional support for local NGOs.....	34
4. Integration of psychosocial support.....	34
11.3. For Civil Society Organizations.....	34
1. Strengthening local work.....	34
2. A comprehensive approach to assistance.....	35
3. Increasing legal awareness.....	35
4. Educational and youth support.....	35
Overall Strategic Focus.....	35

1. INTRODUCTION

The full-scale war in Ukraine has significantly exacerbated the socio-economic vulnerability of the population, particularly those groups that had already been in a state of structural marginalization prior to 2022. Roma communities have traditionally faced low levels of employment, limited access to education, unstable housing conditions, discrimination, and a low level of trust in state institutions. In wartime conditions, these problems have not only persisted but have also become more acute.

The deterioration of the economic situation, rising prices, the loss of sources of income, internal displacement, and limited access to social and administrative services have further intensified the social isolation of Roma families. For many households, basic needs — food, medicines, heating, and hygiene products — have become critical. Large families, households without stable employment, and families living in technically inadequate housing conditions have proven particularly vulnerable.

Within the framework of the project “Strengthening the Capacity of the Roma Community of Ukraine,” implemented with the support of the Ukrainian Women’s Fund, humanitarian assistance was organized for Roma communities in the Poltava and Dnipropetrovsk regions. During practical work with aid recipients, it became evident that applicants’ requests were not random but systemic in nature. The recurrence of requests, the multidimensional nature of the problems, and the presence of deep barriers in access to basic services necessitated the conduct of a systematic analysis.

For this reason, within the framework of the project, the collection and synthesis of quantitative and qualitative data on the socio-economic situation of households, family composition, housing conditions, access to education, employment, as well as manifestations of discrimination and violations of rights were initiated. The study is based on the analysis of questionnaires completed during calls to the hotline, as well as on in-depth interviews with operators who directly interacted with beneficiaries.

In this case, the assessment of needs serves not only as a tool for monitoring humanitarian assistance but also as an analytical mechanism for understanding the structural challenges faced by Roma communities. The obtained results are intended to contribute to the development of more comprehensive support programs that combine humanitarian, educational, economic, and human-rights components.

Thus, the study became a logical continuation of the humanitarian activities of the project and an important step toward building an evidence base for further advocacy and strategic planning of support for Roma communities.

2. PURPOSE OF THE STUDY

The purpose of the study is to conduct a comprehensive assessment of the socio-economic situation of Roma households that applied for humanitarian assistance within the framework of the project implementation, as well as to identify key vulnerability factors that affect their life stability and access to basic rights and services.

In particular, the study aims to:

- **assess the current socio-economic situation of Roma households, including the level of employment**, education, family composition, and demographic burden;
- **identify the main humanitarian needs** that have both short-term and systemic characteristics (food, medicines, hygiene products, financial support, heating, etc.);
- **evaluate children's access to education**, including the regularity of school attendance, the format of learning, and existing barriers;
- **analyze housing conditions**, including the type of housing, its technical condition, overcrowding, and access to basic utilities;
- **identify barriers** in access to social, educational, and medical services, including those related to discrimination, lack of documents, economic instability, or a low level of legal awareness.

The results obtained are intended to form an evidence base for further planning of support programs, advocacy activities, and the development of comprehensive approaches to overcoming the structural vulnerability of Roma communities.

3. METHODOLOGY

3.1. Data Collection Methods

Data collection within the framework of the study was carried out using a mixed methodology that combined quantitative and qualitative methods.

Quantitative data were collected through a survey of individuals who contacted the hotline established within the framework of the project aimed at providing humanitarian assistance and support to Roma communities in the Poltava and Dnipropetrovsk regions. The hotline began operating in May 2025. To ensure accessibility for users, it was integrated with popular messaging platforms such as Viber, Telegram, and WhatsApp.

Incoming requests were handled by two operators who had received prior training and also possess relevant expertise in psychology and communication. The survey was conducted in Ukrainian, Romani, and Russian, depending on the language needs of the applicants.

Qualitative data were obtained through semi-structured in-depth interviews with hotline operators who directly interacted with beneficiaries throughout the entire period of the project implementation.

3.2. Data Collection Instruments

The primary instrument for collecting quantitative data was a standardized questionnaire for assistance recipients, which was completed by hotline operators during telephone interviews with applicants. The questionnaire contained information on the socio-demographic characteristics of respondents, household composition, living conditions, the presence of children, access to education, as well as current humanitarian needs.

Questionnaires were completed individually for each applicant, which made it possible to obtain a more detailed social profile and ensured the possibility of further analysis of the collected data. In most cases, responses to the questionnaire were provided by one representative of the household, who reported on the family composition and living conditions.

To collect qualitative data, in-depth interviews were conducted with two hotline operators. The interviews were held in the format of online meetings using the Zoom platform and followed a semi-structured interview guide that included questions about typical requests from applicants, their living conditions, barriers to accessing social and educational services, as well as the main humanitarian needs of Roma households.

In addition, during the period of the hotline's operation, weekly online coordination meetings with the operators were held in order to identify the main trends in incoming requests, detect recurring problems, and summarize the information obtained.

3.3. Study Sample

The target group of the study consisted of representatives of Roma communities who contacted the hotline during the reporting period. Announcements about the operation of the hotline stated that assistance would be provided on a priority basis to representatives of the Roma community residing in the Poltava and Dnipropetrovsk regions. When contacting the hotline, applicants self-identified as members of the Roma community.

During the period from May to August 2025, the hotline received 875 phone calls (excluding requests submitted through social media and messaging platforms). Between August 27 and October 31, 2025, approximately 410 additional calls were received. After October 31, 2025, and until February 2026, more than 500 additional individuals contacted the hotline.

As a result of processing the requests, 223 questionnaires were completed and included in the study sample. All received requests, including those originating from other regions of

Ukraine, were included in the study in order to obtain a more comprehensive understanding of the issues and needs of Roma communities.

The distribution of questionnaires by region is as follows:

- Dnipropetrovsk region — 187 questionnaires
- Poltava region — 33 questionnaires
- Other regions — 25 questionnaires

Among the respondents, the majority were local residents, while 26 individuals had official status as internally displaced persons (IDPs). There were also applicants who were фактично displaced but did not have officially confirmed IDP status.

3.4. Ethical Aspects of the Study

Participation in the study was voluntary. Respondents provided information with their consent when contacting the hotline. The personal data obtained were used exclusively in aggregated form for the purpose of conducting an analytical assessment of needs and preparing the report.

Interviews with hotline operators were conducted with the prior consent of the respondents, who were informed that the responses obtained would be used for the preparation of the qualitative part of the study.

3.5. Limitations of the Study

The study has several limitations related to the format of data collection. In particular, information was collected via telephone, which could have affected the completeness of the responses obtained. In some cases, applicants were cautious about providing personal information; however, the level of trust increased after they were informed that the operators were representatives of the Roma community.

During periods of increased workload, the operators were not always able to process all incoming calls. In addition, some questionnaires remained incomplete in cases where applicants refused to continue participation after receiving information about the requirement to provide identity documents.

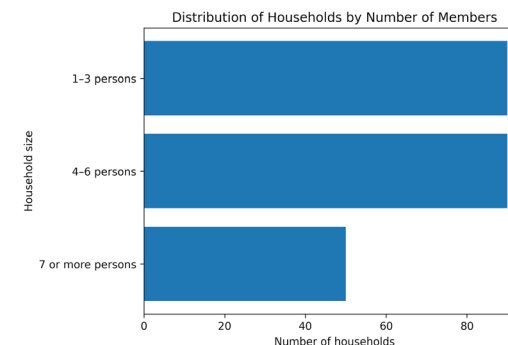
4. SOCIO-DEMOGRAPHIC PROFILE OF RESPONDENTS

Within the framework of the study, **244 questionnaires** completed during calls to the hotline were analyzed. The survey was conducted among representatives of Roma communities who sought humanitarian, consultative, or educational support.

The total number of individuals in the households covered by the study amounted to **1,112 persons**.

4.1. General Characteristics of Households

The average household size is 4.6 persons. The minimum number of persons in a family is 1, while the maximum is 15.

The data obtained indicate the predominance of large households, which creates an increased socio-economic burden on households and generates a need for more extensive humanitarian support.

4.2. Presence of Children

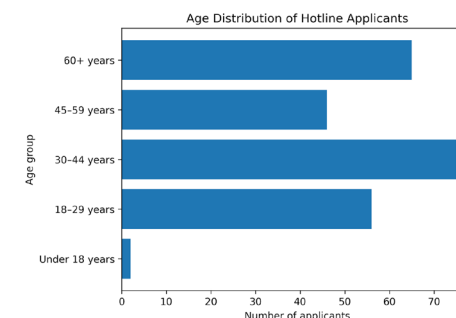
A total of 611 children under the age of 18 live in the 244 households included in the study. Thus, more than half of household members are children.

The high proportion of children within the household structure indicates significant demographic vulnerability and highlights the need for support in the areas of education, nutrition, healthcare provision, and social assistance.

4.3. Age Profile of Applicants

The distribution of respondents by age group is as follows:

- 18–29 years — 56 persons
- 30–44 years — 75 persons
- 45–59 years — 46 persons
- 60+ years — 65 persons
- Under 18 years — 2 persons

The majority of applicants are individuals of working age (**30–44 years**), as well as a significant number of elderly people (**60+**).

This indicates a dual burden on the community: on the one hand, responsibility for supporting children, and on the other hand, the need to support older persons who often have limited access to income and medical services.

4.4. Gender Distribution

Among the applicants, women constitute the majority:

- 216 women
- 28 men

88% of the requests were submitted by women.

This confirms that women perform the role of household representatives, taking responsibility for seeking resources and communicating with organizations. Such an imbalance may also indicate gender inequality in the sphere of economic activity and social support.

4.5. Marital Status

The distribution by marital status is as follows:

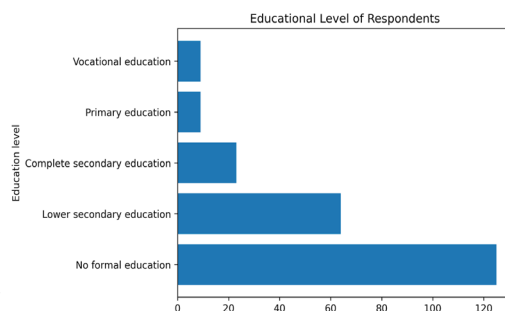
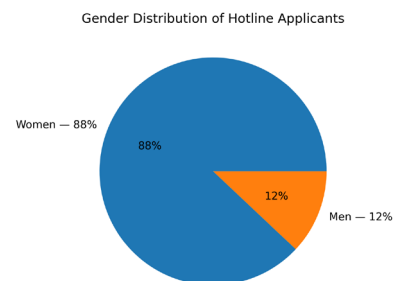
- Single — 105
- Widowed — 51
- Married — 49
- Divorced — 17
- In a civil partnership — 10

The high proportion of single women, widowed, and divorced individuals indicates an increased risk of economic vulnerability and income instability. In many cases, the responsibility for supporting the household is borne by a single person.

Educational level:

- No formal education — 125 persons
- Lower secondary education — 64
- Complete secondary education — 23
- Primary education — 9
- Vocational education — 9

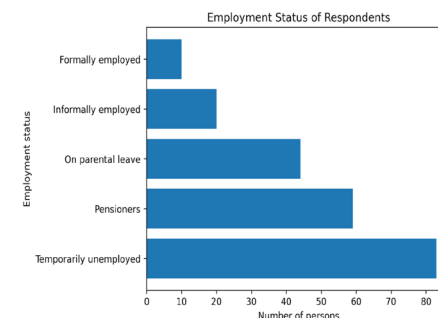
More than half of the respondents do not have completed formal education.

Employment status:

- Temporarily unemployed — 83
- Pensioners — 59
- On parental leave — 44
- Informally employed — 20
- Formally employed — 10

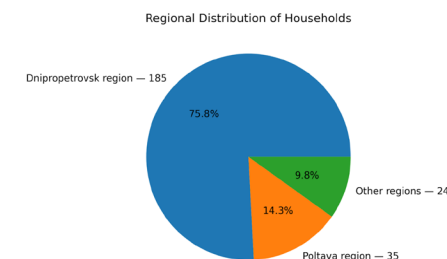
The low level of education directly correlates with unemployment or informal employment. The absence of a stable income limits the ability to meet the basic needs of the household and also affects the educational prospects of children.

4.7. Regional Distribution

- Dnipropetrovsk region — 185 households;
- Poltava region — 35 households;
- Other regions — 24 households.

The majority of requests were received from the Dnipropetrovsk region, which may indicate a higher concentration of vulnerable communities or a greater level of trust in the hotline mechanism.

4.8. Internally Displaced Persons (IDPs) and Migration Processes

- IDPs — 29;
- Local residents — 215.

Among the regions of origin of displaced persons, the most frequently mentioned are:

- Donetsk region;
- Luhansk region;
- Kherson region;
- Zaporizhzhia region.

Regarding international migration:

- Did not leave the country after 2022 — 179;
- Left the country — 60.

The majority of those who left Ukraine later returned due to difficulties with adaptation, language barriers, lack of employment opportunities, or family separation. This demonstrates limited mobility and increased social isolation of Roma communities.

4.9. Children's Access to Education

The situation regarding school attendance is heterogeneous: some children attend educational institutions regularly, while others attend intermittently or do not attend at all.

The main barriers include:

- financial difficulties,
- lack of documentation,
- discrimination,
- unstable housing conditions.

A detailed analysis is presented in Section 7 “Access to Education.”

4.10. Channels of Information Dissemination

How respondents learned about the hotline:

- From acquaintances — 171;
- Social media — 28;
- Volunteers — 26;
- Media — 10.

The most effective channel is personal contacts (so-called “**word of mouth**”), which indicates a high level of trust in interpersonal networks within the community.

4.11. Issues of Discrimination and Rights

Respondents' answers included references to:

- discrimination based on ethnic origin,
- biased attitudes in medical institutions,
- difficulties in obtaining employment,
- cases of bullying of children in schools.

This indicates the presence of systemic barriers in access to basic rights and services.

Generalized Socio-Economic Profile

The typical applicant is a **woman aged 30–44** who has **2–4 children**, does not have completed formal education, is temporarily unemployed or informally employed, lives in a large household, and seeks humanitarian assistance based on recommendations from acquaintances.

Implications for Future Programs

The results of the study indicate the need for:

- adult education programs,
- vocational training and employment support,

- support for women as key agents of change,
- systematic efforts to combat discrimination,
- development of information dissemination mechanisms through internal community networks.

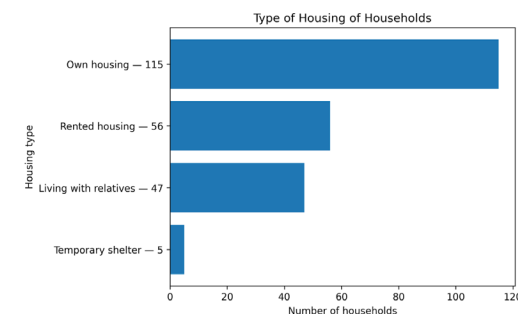
5. HOUSING CONDITIONS

Housing conditions represent one of the key indicators of the socio-economic vulnerability of Roma communities. The analysis of respondents' answers demonstrates that even in cases where households formally have housing, a significant proportion of them...

5.1. Type of Housing

The distribution by type of housing is as follows:

- Own housing — 115 households;
- Rented housing — 56;
- Living with relatives — 47;
- Temporary shelter — 5;
- Isolated cases of the actual absence of housing or residence in unsuitable premises.

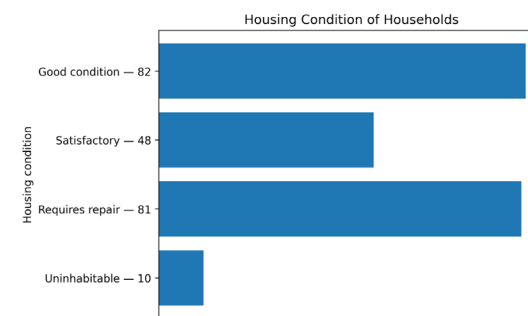
Although almost half of the respondents indicate that they have “**own housing**”, this does not always mean that the housing is in adequate condition or meets basic standards of safety and comfort.

At the same time, more than **40% of households** live in rented housing or together with relatives, which indicates instability of the housing situation and a potential risk of eviction.

5.2. Housing Condition

The distribution according to the assessment of housing condition is as follows:

- Good condition — 82;
- Satisfactory condition — 48;
- Requires repair — 81;
- Uninhabitable — 10;
- Isolated cases of critical housing conditions (absence of windows, doors, roofing, etc.).

Thus, nearly **half of the households** live in housing that requires repairs or is in unsatisfactory condition.

The presence of housing that is **uninhabitable**, even in a relatively small number of cases, indicates extreme forms of housing vulnerability and potential risks to the health of residents.

5.3. Access to Water, Electricity, and Heating

The results showed the following:

- Full access to all basic utilities — 150 households;
- Partial access — 46;
- Isolated cases of complete or almost complete lack of access.

Some respondents also reported:

- the absence of gas supply or central heating;
- stove heating without a stable supply of firewood;
- interruptions in electricity supply;
- lack of water supply;
- outstanding debts for utility services.

Even where utilities are formally available, instability in heating or the inability to pay utility bills on time creates additional risks, particularly during the autumn–winter period.

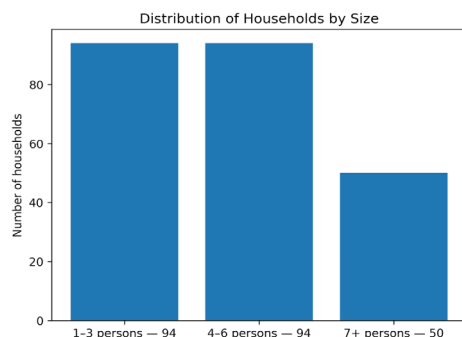
5.4. Overcrowding and Demographic Burden

The analysis of **238 valid responses** regarding household composition showed the following:

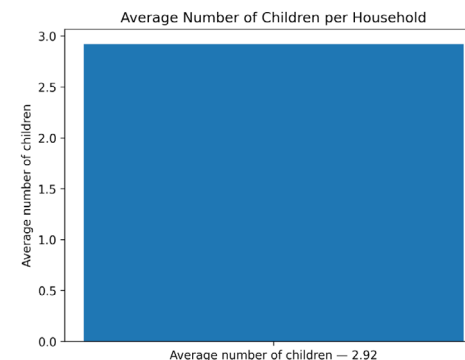
Distribution of households by size:

- 1–3 persons — 94;
- 4–6 persons — 94;
- 7 or more persons — 50.

Thus, one in five households is a large family (7+ persons).

In addition, households have an average of 2.92 children per family. Nearly 40% of families have three or more children.

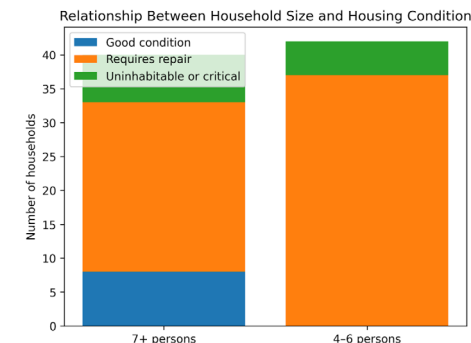
5.5. Cross-Analysis: Large Families and Housing Conditions

The analysis of the relationship between household size and housing condition revealed a clear trend.

Households with 7 or more members:

- Good condition — 8;
- Requires repair — 25;
- Uninhabitable or critical condition — 7.

The majority of large families live in housing that requires repairs or has significant deficiencies.

Households with 4–6 members:

- Requires repair — 37;
- Uninhabitable — 5.

This category represents the most numerous group and at the same time the most vulnerable.

Households with 1–3 members:

Housing in good or satisfactory condition predominates.

5.6. Analytical Conclusion

The analysis indicates a direct relationship between the number of household members and the quality of housing conditions.

The combination of:

- a large number of children,
- large households,
- housing that requires repairs,
- unstable access to utilities

forms a systemic model of housing vulnerability.

Overcrowding combined with technically inadequate housing conditions:

- complicates the educational process of children,
- increases sanitary and health risks,
- affects the psycho-emotional well-being of residents,
- intensifies social isolation.

The most vulnerable group consists of **large families (7+ members)** living in housing that requires repairs or is uninhabitable.

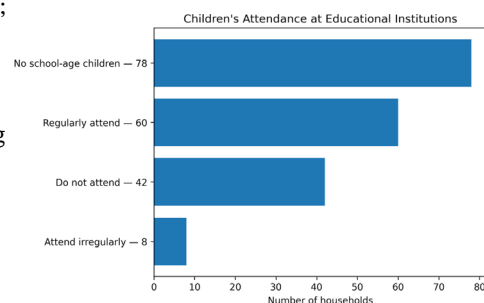
6. ACCESS TO EDUCATION

Education is one of the key factors of social integration and the long-term reduction of poverty. The analysis of respondents' answers indicates the presence of both positive trends and significant barriers in the access of children from Roma families to educational services.

6.1. Attendance at School or Kindergarten

The results of responses to the question regarding children's attendance at educational institutions showed the following:

- No school-age children — 78 households;
- Regularly attend school — 60;
- Do not attend — 42;
- Attend irregularly — 8;
- Other responses (adult children, studying in college, individual circumstances) — isolated cases.

Analytical conclusion:

Among families with school-age children, a significant proportion of children do not attend educational institutions or do so irregularly.

Forty-two families directly indicated that their children do not attend school. This is a significant indicator of educational vulnerability.

6.2. Learning Format: In-Person and Distance Learning

Among the textual responses, the following were frequently mentioned:

- distance learning;
- learning at home;
- irregular attendance due to the war;
- teachers visiting homes.

Some families indicated that due to the war, schools were temporarily closed or operated in a distance learning format.

Several responses also pointed to the following problems:

- one mobile phone shared by the entire family;
- lack of tablets or other devices;
- lack of access to the Internet.

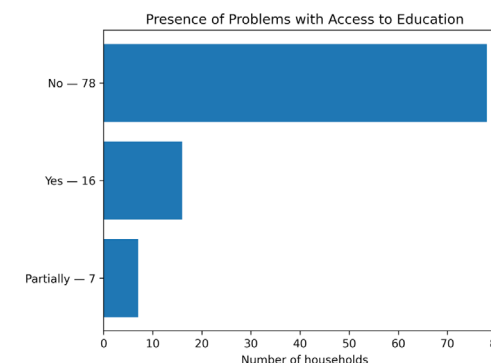
Conclusion:

The distance learning format creates additional barriers for large families with limited resources. The presence of only one device shared among several children makes full participation in the educational process impossible.

6.3. Problems with Access to Education

In response to the question regarding the presence of problems with access to education, respondents reported the following:

- No — 78;
- Yes — 16;
- Partially — 7;
- Other individual cases — isolated instances.

Among the reasons for difficulties in accessing education, respondents mentioned:

- the wartime situation;
- concerns for children's safety;
- lack of financial resources;
- lack of devices for distance learning;
- the psychological condition of children.

6.4. Key Barriers

Based on quantitative and textual responses, the following barriers can be identified:

- the wartime situation and security concerns;
- economic instability of households;
- lack of technical devices for distance learning;
- psychological stress;
- potential discrimination or stigmatization.

6.5. Parental Education as a Factor of Influence

Considering that more than half of the respondents do not have formal education, it is possible to speak about an **intergenerational risk of educational isolation**.

A low level of parental education:

- reduces the ability to assist children with their studies,
- affects motivation,
- limits access to information about educational opportunities.

In combination with poverty and overcrowded housing conditions, this creates a complex barrier to sustainable educational development.

General Conclusion

The educational situation of Roma families is **unstable and vulnerable**.

Although some children attend school regularly, a significant number of families face:

- irregular schooling,
- barriers related to distance learning,
- financial difficulties,
- psychological factors.

In this context, education is not only a social service but also a **key instrument for overcoming poverty and discrimination**.

7. MAIN HUMANITARIAN NEEDS

The analysis of responses to the question “What needs do you currently have?” made it possible to determine the structure of the most pressing requests among Roma households. Since respondents could select several options, the results reflect the frequency with which each need was mentioned.

Most frequently requested forms of support:

- Humanitarian support — 227;
- Educational support — 19.

Most urgent needs:

- food products;
- medicines;
- hygiene products;
- clothing;
- financial assistance.

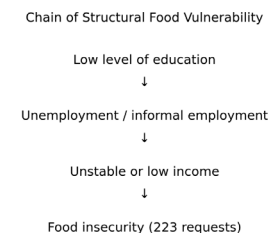
7.1. Food Products

(223 requests)

The need for food products is the most widespread and systemic one — it was indicated by almost all respondents.

What this indicates:

- lack of stable income;
- low level of food security;
- inability to provide the family with basic food without external support;
- dependence on humanitarian assistance.

Considering the average household size (**4.6 persons**) and the high proportion of children (**on average nearly three children per family**), the need for food is not episodic but structural in nature.

The most vulnerable groups include:

- large families with many children,
- families without stable employment,
- households with elderly members.

In this context, **food assistance represents a fundamental element in ensuring the right to an adequate standard of living**.

7.2. Medicines

(88 requests)

The need for medicines is the **second most frequently mentioned**.

This indicates:

- the presence of chronic diseases,
- a significant proportion of elderly people,
- limited access to free medical services,
- financial inability to purchase medicines independently.

In combination with:

- unstable housing conditions,
- stove heating,
- overcrowding,
- the risk of illness is increased.

The need for medical assistance is also related to limited access to quality healthcare services and potential cases of discrimination.

7.3. Hygiene Products

(84 requests)

The need for hygiene products is significant and closely related to:

- large family sizes,
- low levels of income,
- unstable access to water or utilities.

In large households with many children, expenditures on hygiene products are substantial, and in the absence of sufficient financial resources these needs are often postponed.

Insufficient hygiene provision:

- affects health,
- increases the risk of infectious diseases,
- influences the social integration of children (particularly in schools).

7.4. Clothing and Footwear

(69 requests)

The need for clothing and footwear is particularly relevant for:

- school-age children,
- large families with many children,
- seasonal changes (winter and autumn).

A lack of adequate clothing may affect:

- regular school attendance,
- children's self-esteem,
- the risk of social stigmatization.

In many cases, clothing becomes an element of **basic survival**, especially during the cold season.

7.5. Fuel and Heating

(formally 3 mentions, but in reality more)

Although fuel was rarely mentioned in structured responses, the analysis of housing conditions showed:

- widespread use of stove heating,
- absence of gas supply,
- shortages of firewood,
- debts for utility services.

This indicates that the need for fuel is **hidden or insufficiently formalized** in responses, but remains strategically important.

This is particularly relevant for:

- large families,
- housing that requires repair,
- households in rural areas.

7.6. Financial Assistance

Although financial assistance was not always mentioned as a separate category, textual responses from respondents frequently indicated a lack of financial resources as a key problem.

Financial support represents a universal tool that allows households to:

- independently determine priority needs,
- cover unexpected expenses,
- reduce debt burdens.

7.7. General Structure of Humanitarian Vulnerability

Based on the analysis, three levels of needs can be identified:

Survival Level

- food products
- medicines
- hygiene products

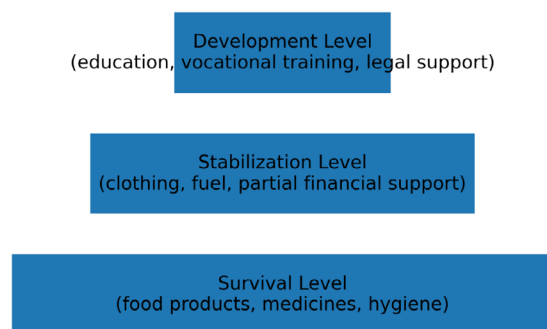
Stabilization Level

- clothing
- fuel
- partial financial support

Development Level

- education
- vocational training
- legal assistance

General Structure of Humanitarian Vulnerability

Analytical Conclusion

The predominance of food and medical needs indicates that the majority of Roma households are in a state of economic instability, where resources are primarily directed toward ensuring basic survival.

In combination with:

- a low level of education,
- unemployment,
- overcrowded housing conditions,
- discriminatory barriers,

humanitarian needs acquire a **systemic character**.

8. QUALITATIVE DATA (INTERVIEWS WITH HOTLINE OPERATORS)

To deepen the quantitative analysis, in-depth interviews were conducted with hotline operators who worked directly with applicants throughout the implementation of the project.

The qualitative data made it possible to:

- explain the reasons for recurring requests;
- identify needs that are not always recorded in questionnaires;
- understand the emotional state of applicants;
- analyze barriers to accessing assistance;
- assess regional specificities;
- identify systemic manifestations of discrimination.

8.1. Main Themes of Requests: Beyond the Statistics

Operators confirmed that the most common requests concerned:

- food products;
- medicines;
- hygiene products;
- financial assistance;
- firewood and heating;
- replacement of windows and glass.

According to the operators, the most difficult situation was observed in the city of **Kryvyi Rih**. There, a significant proportion of Roma families live in critically poor conditions: the absence of windows, stove heating, shortages of firewood, and damaged housing.

This corresponds with the quantitative data indicating:

- a high proportion of housing requiring repair;
- overcrowding;
- large families with many children.

At the same time, in other communities requests often had the character of “**everyday problems related to the war**”, indicating a general impoverishment of the population.

8.2. Needs That Are Not Always Formalized

During the interviews, operators noted that some needs were not expressed as direct requests.

For example:

- “Maybe you can help with finding a job?”

- requests for assistance with medicines due to the absence of contact with doctors;
- legal issues (documents, legal status, registration for assistance).

People did not always realize that their main problem was the **lack of stable employment**.

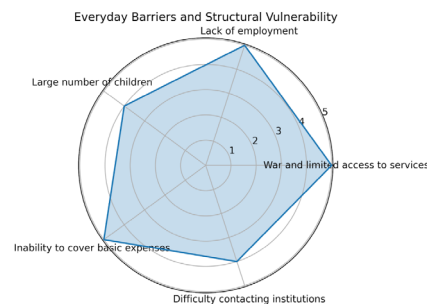
They asked for food but did not associate this with the deeper cause — unemployment and a low level of education.

Operators also noted that the war has further reduced children’s access to education, creating a risk of **intergenerational poverty**.

8.3. Everyday Barriers and Structural Vulnerability

The main difficulties faced by applicants include:

- the war and limited access to basic services;
- lack of employment;
- large numbers of children;
- inability to cover basic expenses;
- difficulties in contacting hospitals, banks, and public institutions.

The operators emphasized that these problems have not changed — **they have become more acute**.

8.4. Fear, Distrust, and Shame

During the process of contacting the hotline, fear was often noticeable:

“Will we actually receive assistance?”

“Where will our documents go?”

People feared fraud and misuse of personal data, which is related to general distrust and the widespread occurrence of scams during the war.

Shame was also present — some people refused assistance after the initial conversation.

An important factor of trust was the **use of the Romani language**. When the operator switched to Romani, the level of openness increased significantly.

This highlights the importance of **culturally sensitive communication**.

8.5. Discrimination: Invisible and Normalized

The issue of discrimination should be highlighted separately.

When respondents were asked directly about discrimination during the survey, some stated that they had not experienced it.

However, during follow-up conversations it became clear that:

- children may be ignored or stigmatized at school;
- biased attitudes may occur in hospitals;
- individuals may be refused employment;
- Roma often expect negative attitudes even before seeking assistance.

Many respondents do not identify such cases as discrimination because they have become a **“normal routine”**.

This indicates:

- a low level of legal awareness;
- the internal normalization of unequal treatment;
- psychological adaptation to stigmatization.

8.6. Regional Differences

Operators noted differences between regions.

In the Dnipropetrovsk region:

- Roma organizations with offices are present;
- people are better oriented in procedures;
- the level of trust is higher.

In the Poltava region:

- permanent representations are absent;
- there is greater caution and distrust;
- the level of awareness is lower;
- systemic support is weaker.

This confirms that the presence of **local NGO centers significantly increases the effectiveness of humanitarian programs**.

8.7. Emotional State and Psychosocial Aspects

Operators described the emotional state of applicants as:

- mobilized but exhausted;
- hopeful for assistance;
- frustrated due to the situation.

People sometimes called after receiving assistance to express gratitude or simply to talk.

This indicates:

- a need for psychosocial support;
- the importance of feeling “heard”;
- the significance of the long-term presence of the organization.

However, according to the operators, people often do not understand why they might need psychological support and do not identify it as a need.

8.8. Evaluation of the Hotline’s Work

Positive aspects:

- working hours from 9:00 to 21:00;
- a high number of processed calls;
- well-established internal communication within the team;
- prompt processing of applications.

Challenges:

- a large number of calls during peak periods;
- coordination of document submission;
- occasional complaints about the duration of application processing.

Both operators emphasized that the hotline format is effective and should operate systematically and on a long-term basis.

8.9. Strategic Conclusions from the Qualitative Component

- Humanitarian needs are structural rather than situational.
- Unemployment is the key root problem.
- Discrimination is often not recognized as a violation of rights.
- Psychosocial support is necessary but underestimated.
- Local NGO representations significantly increase trust and the effectiveness of assistance.
- Culturally sensitive communication (particularly in the Romani language) is critically important.

8.10. Recommendations Based on the Interviews

- Develop local support centers for Roma communities.
- Combine humanitarian assistance with employment and education programs.
- Strengthen the legal awareness component (explaining what discrimination is).
- Integrate psychosocial support into humanitarian programs.
- Ensure the **long-term operation of the hotline**.

9. KEY CHALLENGES AND SYSTEMIC PROBLEMS

The analysis of quantitative data (244 questionnaires) and qualitative interviews with hotline operators makes it possible to identify a complex set of key challenges faced by vulnerable Roma communities in the Poltava and Dnipropetrovsk regions.

The identified problems are not isolated but **systemic in nature**.

9.1. Structural Poverty and Food Insecurity

The most widespread need remains the provision of food products. This indicates that a significant proportion of households are on the verge of food insecurity.

Factors that intensify the problem include:

- the absence of stable employment;
- a large number of children in families;
- informal or seasonal work;
- dependence on humanitarian assistance.

Poverty has an **intergenerational character** and is reproduced through low levels of education and limited employment opportunities.

9.2. Housing Vulnerability and Overcrowding

The analysis showed that:

- a significant portion of housing requires repairs;
- there are cases of uninhabitable housing;
- one in five households has seven or more members;
- the average family size is 4.6 persons.

The combination of large families and technically inadequate housing creates risks:

- to health;
- to children’s education;

- to psycho-emotional well-being;
- to sanitary safety.

Particularly difficult situations were recorded in certain settlements.

9.3. Unemployment and Economic Isolation

The lack of employment represents the **root problem**.

Operators noted that people often request food or financial assistance but do not associate these requests with the systemic problem of employment.

Barriers include:

- low levels of education;
- discrimination in employment;
- lack of documentation;
- the informal nature of economic activity.

This creates a **cycle of poverty**.

9.4. Educational Barriers and the Risk of Intergenerational Marginalization Some children do not attend school or attend irregularly.

Reasons include:

- economic instability;
- the wartime situation;
- lack of technical equipment for distance learning;
- overcrowded housing conditions;
- cases of discrimination.

The low educational level of parents additionally affects children's educational prospects.

This creates a risk of **long-term social isolation**.

9.5. Discrimination and the Normalization of Inequality

Interviews conducted with the operators showed that many manifestations of discrimination are not recognized as violations of rights.

Respondents often:

- expect refusal;
- are afraid to contact institutions;
- perceive biased attitudes as "normal."

This indicates:

- low levels of legal awareness;
- the internal normalization of discrimination;
- a psychological barrier to defending their rights.

9.6. Distrust Toward Institutions and Informational Isolation

Some applicants demonstrated:

- fear regarding the use of personal data;
- distrust of state institutions;
- shame in asking for assistance.

At the same time, the level of trust increased significantly when communication occurred through **representatives of the Roma community**.

This confirms the importance of working through **local leaders and culturally sensitive intermediaries**.

9.7. Psycho-Emotional Exhaustion

Operators noted:

- anxiety;
- frustration;
- irritability;
- yet at the same time **hope for support**.

People often called again to express gratitude or simply to talk.

This indicates a significant need for **psychosocial support**, which is not yet systematically integrated into most humanitarian programs.

9.8. Regional Inequality in Access to Support

Where local NGOs and representations operate:

- the level of trust is higher;
- awareness is better;
- communication is more effective.

In communities without the permanent presence of organizations:

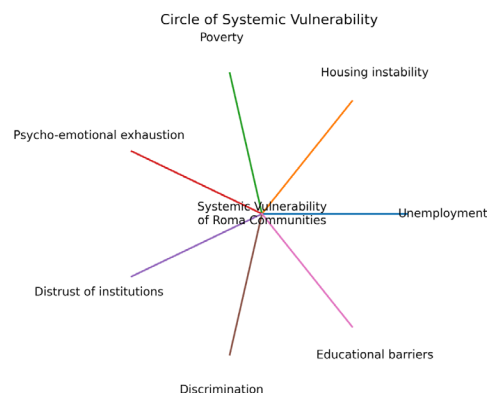
- there is greater caution;
- legal awareness is lower;
- institutional support is weaker.

This creates **territorial inequality in access to assistance**.

9.9. Generalizing Conclusion

Roma communities in the studied regions face not isolated crises but multidimensional systemic vulnerability, which includes:

- poverty;
- housing instability;
- unemployment;
- educational barriers;
- discrimination;
- distrust of institutions;
- psycho-emotional exhaustion.

The war did not create these problems, but it has **significantly exacerbated them**.

Future support programs should be **comprehensive and long-term**, combining humanitarian, educational, legal, and psychosocial components.

10. CONCLUSIONS

The conducted study, which combined the quantitative analysis of hotline request questionnaires and qualitative interviews with operators, showed that vulnerable Roma households in the Poltava and Dnipropetrovsk regions face **complex, multidimensional vulnerability** that existed even before the full-scale war but has been significantly exacerbated by wartime conditions.

The profile of respondents indicates the predominance of large households with a high proportion of children (1,112 individuals within households, including 611 children). Among applicants, women constitute the majority (88%), confirming their key role in ensuring family survival and communicating with humanitarian structures. The age structure of applicants demonstrates a dual burden: the main group consists of people of working age (30–44 years), while there is also a significant proportion of elderly people (60+), who have an increased need for medical and social support.

The socio-economic situation is characterized by high levels of poverty and income instability. More than half of the respondents do not have completed education, which is directly linked to unemployment or informal employment and creates a long-term risk of intergenerational poverty. This risk is further reinforced by unequal access of children to education: some children do not attend school or do so irregularly due to financial barriers, unstable living conditions, lack of technical resources for distance learning, and possible cases of discrimination.

Housing conditions represent one of the key markers of vulnerability: a significant proportion of households live in technically inadequate housing or housing requiring repair, and overcrowding is directly associated with declining housing quality. Interviews with operators additionally confirmed the existence of critical cases (absence of windows, stove heating, shortages of firewood, interruptions in water and electricity supply), which transforms the housing issue into a risk factor for health, sanitary safety, and children's educational opportunities.

The structure of humanitarian needs demonstrates the predominance of **survival-level requests**: food products, medicines, hygiene products, clothing, and needs related to heating. The qualitative component showed that some needs are not always formalized in questionnaires (job search, legal assistance, psychosocial support), but are systematically present in the everyday lives of households.

The issue of discrimination and rights violations should be emphasized separately: responses indicate manifestations of biased treatment in access to medical services, education, and employment. At the same time, interviews indicate the **normalization of discrimination**—some respondents do not recognize it as a violation of rights, which is associated with low legal awareness and a long-term experience of stigmatization. This generates distrust toward institutions, fear of providing personal data, and a psychological barrier to seeking assistance.

Regional analysis demonstrates inequality in access to support: where local Roma organizations and NGOs are present, the level of trust and effectiveness of communication are higher. The absence of such structures in some communities (particularly in the Poltava region) reduces the willingness to seek assistance and complicates the dissemination of information.

Thus, the results of the study confirm the need to move from short-term humanitarian support to **comprehensive, long-term programs** that combine: ensuring basic needs, improving housing conditions, supporting access to education, developing employment and vocational training opportunities, legal awareness and anti-discrimination efforts, as well as integrating psychosocial support. The effectiveness of such programs will significantly increase if local support centers and sustainable communication channels within communities are developed.

11. RECOMMENDATIONS

Based on the quantitative analysis of questionnaires, cross-analysis of housing and demographic indicators, and qualitative interviews with hotline operators, the following practical recommendations have been formulated.

11.1. Recommendations for State Authorities and Local Self-Government

1. Ensure the effective implementation of existing norms and guarantees

The study data indicate that formally guaranteed rights (access to education, healthcare, social assistance, housing standards) are not always implemented in practice.

It is recommended to:

- introduce regular monitoring of living conditions of vulnerable households at the community level;
- conduct inspections of the accessibility of educational and medical services for Roma families;
- publicly report on the implementation of local social protection programs;
- designate responsible officials for the integration of Roma communities in each community.

The key emphasis should be not on developing new programs but on ensuring the implementation of existing ones.

2. Introduce a systematic mechanism for responding to discrimination

The study showed that discrimination often:

- is not recorded,
- is not recognized as a violation of rights,
- is not challenged.

It is recommended to:

- create a simple and safe mechanism for submitting discrimination complaints at the local level;
- conduct training for employees of social, medical, and educational institutions on non-discriminatory approaches;
- include issues of working with Roma communities in professional training plans for public officials;
- cooperate with Roma NGOs as partners in monitoring cases of rights violations.

3. Strengthen interagency coordination at the community level

Household problems are complex (housing + education + unemployment + health), yet responses are often fragmented.

It is recommended to:

- create interagency working groups at the community level (social protection, education, healthcare);
- implement a case management mechanism for the most vulnerable families;
- develop local action plans for the integration of Roma communities.

4. Ensure access to documentation and administrative services

The absence of documents or difficulties in obtaining them represent hidden barriers to access to social support.

It is recommended to:

- organize mobile administrative service visits in areas of compact Roma settlement;
- simplify procedures for restoring documents;
- conduct information campaigns regarding available services.

5. Support the development of local support centers

The data show that where local Roma organizations operate:

- the level of trust is higher,
- awareness is better,
- access to services is more effective.

It is recommended to:

- provide co-financing or partnership programs with local NGOs;
- integrate civil society organizations into the implementation of local social programs;
- support sustainable communication mechanisms between authorities and communities.

6. Recognize the problem of systemic vulnerability in strategic documents

The problems of Roma communities are intergenerational and structural in nature. They cannot be solved solely through one-time social payments.

It is recommended to:

- include specific indicators related to Roma communities in local development strategies;
- conduct periodic analyses of the socio-economic situation of vulnerable groups;
- allocate budget resources for long-term integration measures.

11.2. For Donor Organizations

1. Transition from short-term assistance to comprehensive programs

Combine humanitarian assistance (food, hygiene, medicines) with long-term components such as employment, education, and legal support.

Fund programs that simultaneously address several levels of needs (survival, stabilization, development).

2. Support employment programs

Invest in vocational training for adults followed by support in obtaining employment. Support microgrant or self-employment programs.

Develop gender-sensitive support programs for women as key agents of change in communities.

3. Institutional support for local NGOs

Finance the creation and development of local Roma community support centers. Provide long-term grants instead of short project cycles.

Support the development of hotlines as tools for early identification of crisis needs.

4. Integration of psychosocial support

Include a psychosocial assistance component in humanitarian programs.

Finance training for hotline operators and social workers in basic psychological support skills.

11.3. For Civil Society Organizations

1. Strengthening local work

Establish or strengthen local representations in communities without permanent support.

Work through community leaders and internal communication networks. Use culturally sensitive communication (including the Romani language).

2. A comprehensive approach to assistance

Combine material assistance with informational and legal support.

Explain the connection between humanitarian needs and systemic causes (unemployment, education, documentation).

Develop case management for the most vulnerable families.

3. Increasing legal awareness

Conduct awareness-raising activities on the concept of discrimination and mechanisms for protecting rights.

Assist in preparing appeals to state institutions.

Support the documentation of cases of rights violations.

4. Educational and youth support

Support motivational and mentoring programs for children and adolescents.

Work with parents on the importance of education.

Develop scholarship and educational initiatives.

OVERALL STRATEGIC FOCUS

Overcoming the vulnerability of Roma communities requires not only humanitarian assistance but also a **comprehensive approach** that combines economic integration, improvement of housing conditions, access to education, protection of rights, and the development of trust between communities and institutions.

The effectiveness of interventions increases significantly where support is:

- long-term,
- locally present,
- culturally sensitive,
- integrated into the system of state and community services.

Моніторинг становища вразливих ромських громад у Полтавській і Дніпропетровській областях

«Молодіжна агенція з адвокації ромської культури «АРКА»

2026 рік
м. Кременчук

Звіт підготовлено у 2025 році Молодіжною агенцією з адвокації ромської культури «АРКА» в межах реалізації проекту «Посилення можливостей ромської спільноти України», що впроваджувався за підтримки Українського жіночого фонду. Проект передбачав надання гуманітарної допомоги та освітньої підтримки ромським громадам у Полтавській та Дніпропетровській областях через роботу гарячої лінії та подальший супровід громад.

Автор: Володимир Яковенко

Зміст

1. ВСТУП.....	39
2. МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	40
3. МЕТОДОЛОГІЯ.....	40
3.1. Методи збору даних.....	40
3.2. Інструменти збору даних.....	41
3.3. Вибірка дослідження.....	41
3.4. Етичні аспекти дослідження.....	42
3.5. Обмеження дослідження.....	42
4. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ.....	42
4.1. Загальна характеристика домогосподарств.....	43
4.2. Наявність дітей.....	43
4.3. Віковий профіль заявників.....	43
4.4. Гендерний розподіл.....	44
4.5. Сімейний стан.....	44
4.6. Освіта та зайнятість.....	44
4.7. Регіональний розподіл.....	45
4.8. ВПО та міграційні процеси.....	46
4.9. Доступ дітей до освіти.....	46
4.10. Канали поширення інформації.....	46
4.11. Питання дискримінації та прав.....	47
Узагальнений соціально-економічний портрет.....	47
Значення для подальших програм.....	47
5. ЖИТЛОВІ УМОВИ.....	47
5.1. Тип житла.....	47
5.2. Стан житла.....	48
5.3. Доступ до води, електрики та опалення.....	48
5.4. Перенаселеність та демографічне навантаження.....	49
5.5. Перехресний аналіз: великі родини та стан житла.....	50
5.6. Аналітичний висновок.....	50
6. ДОСТУП ДО ОСВІТИ.....	51
6.1. Відвідування школи або садочка.....	51
6.2. Формат навчання: очне та дистанційне.....	51
6.3. Проблеми з доступом до освіти.....	52
6.4. Ключові бар'єри.....	52
6.5. Освіта батьків як фактор впливу.....	53
Загальний висновок.....	53
7. ОСНОВНІ ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ.....	53
7.1. Продукти харчування.....	54
7.2. Медикаменти.....	54
7.3. Засоби гігієни.....	55

7.4. Одяг та взуття.....	55
7.5. Паливо та опалення.....	56
7.6. Фінансова допомога.....	56
7.7. Загальна структура гуманітарної вразливості.....	57
Аналітичний висновок.....	57
8. ЯКІСНІ ДАНІ (ІНТЕРВ'Ю З ОПЕРАТОРАМИ).....	58
8.1. Основні теми звернень: за межами статистики.....	58
8.2. Потреби, які не завжди формалізуються.....	58
8.3. Повсякденні бар'єри та структурна вразливість.....	59
8.4. Страх, недовіра та сором.....	59
8.5. Дискримінація: невидима та нормалізована.....	60
8.6. Регіональні відмінності.....	60
8.7. Емоційний стан та психосоціальні аспекти.....	61
8.8. Оцінка роботи гарячої лінії.....	61
8.9. Стратегічні висновки з якісної частини.....	62
8.10. Рекомендації на основі інтерв'ю.....	62
9. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА СИСТЕМНІ ПРОБЛЕМИ.....	62
9.1. Структурна бідність та продовольча небезпека.....	62
9.2. Житлова вразливість та перенаселеність.....	63
9.3. Безробіття та економічна ізоляція.....	63
9.4. Освітні бар'єри та ризик міжпоколінної маргіналізації.....	63
9.5. Дискримінація та нормалізація нерівності.....	64
9.6. Недовіра до інституцій та інформаційна ізоляція.....	64
9.7. Психоемоційне виснаження.....	64
9.8. Регіональна нерівність доступу до підтримки.....	65
9.9. Узагальнювальний висновок.....	65
10. ВИСНОВКИ.....	66
11. РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	67

1. ВСТУП

Повномасштабна війна в Україні суттєво загострила соціально-економічну вразливість населення, особливо тих груп, які й до 2022 року перебували у стані структурної маргіналізації. Ромські громади традиційно стикаються з низьким рівнем зайнятості, обмеженим доступом до освіти, нестабільними житловими умовами, дискримінацією та низьким рівнем довіри до державних інституцій. В умовах війни ці проблеми не лише збереглися, а й набули більш гострого характеру.

Погіршення економічної ситуації, зростання цін, втрата джерел доходу, внутрішнє переміщення, обмежений доступ до соціальних та адміністративних послуг — усе це посилює соціальну ізоляцію ромських родин. Для багатьох домогосподарств базові потреби — харчування, медикаменти, опалення, засоби гігієни — стали критичними. Особливо вразливими виявилися багатодітні родини, домогосподарства без стабільної зайнятості та сім'ї, що проживають у технічно незадовільних житлових умовах.

У межах проекту «Посилення можливостей ромської спільноти України», що впроваджувався за підтримки Українського жіночого фонду, було організовано надання гуманітарної допомоги ромським громадам у Полтавській і Дніпропетровській областях. Під час практичної роботи з отримувачами допомоги стало очевидним, що запити заявників мають не випадковий, а системний характер. Повторюваність звернень, багатовимірність проблем і наявність глибинних бар'єрів у доступі до базових послуг зумовили необхідність проведення системного аналізу.

Саме тому в межах проекту було ініційовано збір та узагальнення кількісних і якісних даних щодо соціально-економічного становища домогосподарств, складу родин, житлових умов, доступу до освіти, зайнятості, а також проявів дискримінації та порушення прав. Дослідження базується на аналізі анкет, заповнених під час звернень на гарячу лінію, а також на глибинних інтерв'ю з операторами, які безпосередньо взаємодіяли з бенефіціарами.

Оцінка потреб у цьому випадку є не лише інструментом моніторингу гуманітарної допомоги, а й аналітичним механізмом для розуміння структурних викликів, з якими стикаються ромські громади. Отримані результати покликані сприяти формуванню більш комплексних програм підтримки, поєднуючи гуманітарний, освітній, економічний та правозахисний компоненти.

Таким чином, дослідження стало логічним продовженням гуманітарної діяльності проекту й важливим кроком до формування доказової бази для подальшої адвокації та стратегічного планування підтримки ромських громад.

2. МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є комплексна оцінка соціально-економічного становища ромських домогосподарств, які звернулися за гуманітарною допомогою в межах реалізації проекту, а також визначення ключових факторів вразливості, що впливають на їхню життєву стабільність та доступ до базових прав і послуг.

Зокрема, дослідження спрямоване на:

- **Оцінку поточного соціально-економічного стану ромських домогосподарств**, включаючи рівень зайнятості, освіти, склад родини та демографічне навантаження;
- **Виявлення основних гуманітарних потреб**, що мають як короткостроковий, так і системний характер (продовольство, медикаменти, засоби гігієни, фінансова підтримка, опалення тощо);
- **Оцінку доступу дітей до освіти**, зокрема регулярності відвідування школи, формату навчання та наявних бар'єрів;
- **Аналіз житлових умов**, включаючи тип житла, його технічний стан, перенаселеність та доступ до базових комунікацій;
- **Виявлення бар'єрів у доступі до соціальних, освітніх та медичних послуг**, у тому числі пов'язаних із дискримінацією, відсутністю документів, економічною нестабільністю або низьким рівнем правової обізнаності.

Отримані результати покликані сформувати доказову базу для подальшого планування програм підтримки, адвокаційної діяльності та розвитку комплексних підходів до подолання структурної вразливості ромських громад.

3. МЕТОДОЛОГІЯ

3.1. Методи збору даних

Збір даних у межах дослідження здійснювався із застосуванням змішаної методології, що поєднувала кількісні та якісні методи.

Кількісні дані були зібрані шляхом анкетування осіб, які зверталися на гарячу лінію, створену в рамках реалізації проекту з надання гуманітарної допомоги та підтримки ромських громад у Полтавській і Дніпропетровській областях. Гаряча лінія розпочала свою роботу в травні 2025 року. Для забезпечення доступності для користувачів вона була інтегрована з популярними месенджерами Viber, Telegram та WhatsApp.

Прийом звернень здійснювали дві операторки, які пройшли попередній інструктаж, а також мають відповідну підготовку у сфері психології та комунікації. Опитування проводилось українською, ромською та російською мовами залежно від мовних потреб заявників.

Якісні дані були отримані шляхом проведення напівструктурованих глибинних інтерв'ю з операторами гарячої лінії, які безпосередньо взаємодіяли з бенефіціарами протягом усього періоду реалізації проекту.

3.2. Інструменти збору даних

Основним інструментом збору кількісних даних була стандартизована анкета отримувача допомоги, яку заповнювали операторки гарячої лінії під час телефонного опитування заявників. Анкета містила інформацію щодо соціально-демографічних характеристик респондентів, складу домогосподарства, умов проживання, наявності дітей, доступу до освіти, а також поточних гуманітарних потреб.

Анкети заповнювалися на кожного заявника окремо, що дозволило отримати більш детальний соціальний зріз та забезпечити можливість подальшого аналізу отриманих даних. У більшості випадків відповіді на запитання анкети надавав один представник домогосподарства, який інформував про склад родини та умови проживання.

Для збору якісних даних було проведено глибинні інтерв'ю з двома операторами гарячої лінії. Інтерв'ю проводилися у форматі онлайн-зустрічей із використанням платформи Zoom за напівструктурованим інтерв'ю-гайдом, що включав питання щодо типових звернень заявників, умов їхнього проживання, бар'єрів у доступі до соціальних та освітніх послуг, а також основних гуманітарних потреб ромських домогосподарств.

Окрім цього, протягом періоду роботи гарячої лінії проводилися щотижневі координаційні онлайн-наради з операторками задля визначення основних тенденцій у зверненнях, виявлення повторюваних проблем та узагальнення отриманої інформації.

3.3. Вибірка дослідження

Цільовою групою дослідження були представники/-ці ромських громад, які зверталися на гарячу лінію у звітний період. В оголошеннях про роботу гарячої лінії зазначалося, що допомога надається у пріоритетному порядку представникам ромської спільноти, які проживають у Полтавській і Дніпропетровській областях. Під час звернення заявники здійснювали самоідентифікацію як представники ромської громади.

У період із травня по серпень 2025 року на гарячу лінію надійшло 875 телефонних дзвінків (без урахування звернень через соціальні мережі та месенджери). У період із 27 серпня по 31 жовтня 2025 року отримано близько 410 додаткових дзвінків. Після 31 жовтня 2025 року і до лютого 2026 року до гарячої лінії звернулися ще понад 500 осіб.

За результатами опрацювання звернень було заповнено 223 анкети, які були включені до вибірки дослідження. Усі отримані звернення, включаючи ті, що надходили з інших регіонів України, були включені до дослідження з метою більш повного розуміння проблематики та потреб ромських громад.

Розподіл анкет за регіонами є наступним:

- Дніпропетровська область — 187 анкет;
- Полтавська область — 33 анкети;
- Інші регіони — 25 анкет.

Серед респондентів/-ок більшість становили місцеві жителі, водночас 26 осіб мали офіційний статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Також серед заявників були особи, які фактично є переміщеними, але не мають офіційно підтвердженого статусу ВПО.

3.4. Етичні аспекти дослідження

Участь у дослідженні була добровільною. Респонденти/-ки надавали інформацію за власною згодою під час звернення на гарячу лінію. Отримані персональні дані використовувалися виключно в узагальненому вигляді для проведення аналітичної оцінки потреб та підготовки звіту.

Інтерв'ю з операторками гарячої лінії проводилися за попередньою згодою респондентів/-ок з інформуванням про використання отриманих відповідей для підготовки якісної частини дослідження.

3.5. Обмеження дослідження

Дослідження має низку обмежень, пов'язаних із форматом збору даних. Зокрема, збір інформації здійснювався у телефонному режимі, що могло впливати на повноту отриманих відповідей. У деяких випадках заявники/-ці з обережністю ставилися до надання персональної інформації, однак рівень довіри підвищувався після повідомлення про те, що операторки є представницями ромської спільноти.

У періоди підвищеного навантаження операторки не завжди мали можливість обробити всі вхідні дзвінки. Також частина анкет залишалася неповністю заповненою: у випадках, коли заявники/-ці відмовлялися від подальшої участі після отримання інформації про необхідність надання документів, що посвідчують особу.

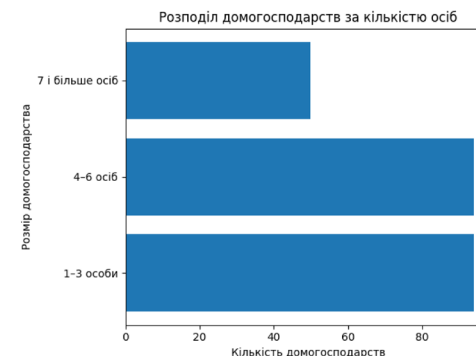
4. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

У межах дослідження проаналізовано 244 анкети, заповнені під час звернень на гарячу лінію. Анкетування здійснювалося серед представників/-ниць ромських громад, які звернулися по гуманітарну, консультаційну або освітню підтримку.

Загальна кількість осіб у домогосподарствах, охоплених дослідженням, становить 1112 осіб.

4.1. Загальна характеристика домогосподарств

Середній розмір домогосподарства становить 4,6 особи. Мінімальна кількість осіб у родині — 1, максимальна — 15.

Отримані дані свідчать про переважання багаточленних родин, що створює підвищене соціально-економічне навантаження на домогосподарства та формує потребу у масштабнішій гуманітарній підтримці.

4.2. Наявність дітей

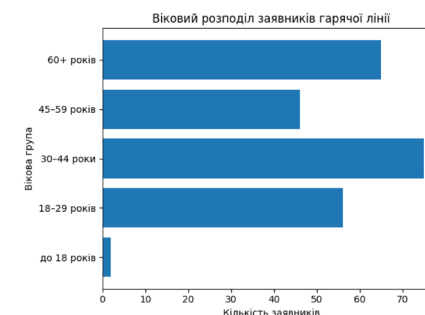
У 244 домогосподарствах проживає 611 дітей віком до 18 років. Таким чином, понад половину членів родин становлять діти.

Висока частка дітей у структурі домогосподарств свідчить про значну демографічну вразливість і необхідність підтримки у сферах освіти, харчування, медичного забезпечення та соціального супроводу.

4.3. Віковий профіль заявників

Розподіл респондентів за віковими групами:

- 18–29 років — 56 осіб
- 30–44 роки — 75 осіб
- 45–59 років — 46 осіб
- 60+ років — 65 осіб
- до 18 років — 2 особи

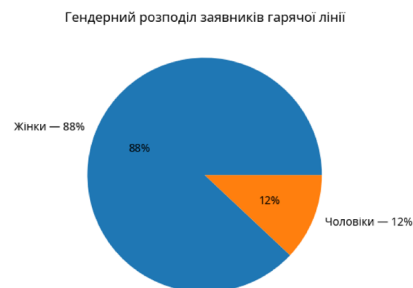
Основну частину заявників/-ниць становлять особи працездатного віку (30–44 роки), а також значна кількість літніх людей (60+).

Це свідчить про подвійне навантаження на громаду: з одного боку — відповідальність за утримання дітей, з іншого — потреба в підтримці літніх осіб, які часто мають обмежений доступ до доходів та медичних послуг.

4.4. Гендерний розподіл

Серед заявників/-ниць переважають жінки:

- 216 жінок
- 28 чоловіків
- 88% звернень здійснювали жінки.

Це підтверджує, що саме жінки виконують функцію представниць домогосподарств, беруть на себе відповідальність за пошук ресурсів та комунікацію з організаціями. Такий дисбаланс також може свідчити про гендерну нерівність у сфері економічної активності та соціальної підтримки.

4.5. Сімейний стан

Розподіл за сімейним станом:

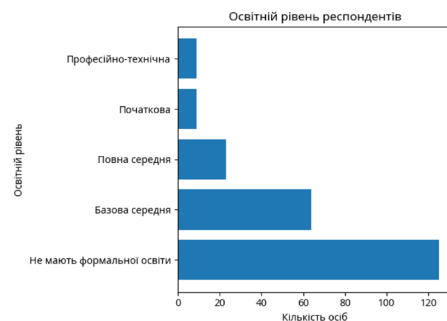
- Неодружені — 105
- Вдівці/вдови — 51
- Одружені — 49
- Розлучені — 17
- У цивільному шлюбі — 10

Висока частка самотніх жінок, вдів та розлучених осіб вказує на підвищений ризик економічної вразливості та нестабільності доходів. У багатьох випадках відповідальність за утримання родини покладена на одну особу.

4.6. Освіта та зайнятість

Освітній рівень:

- Не мають формальної освіти — 125 осіб
- Базова середня — 64
- Повна середня — 23
- Початкова — 9
- Професійно-технічна — 9

Понад половина респондентів/-ок не має завершеної освіти.

Зайнятість:

- Тимчасово без роботи — 83
- Пенсіонери — 59
- У декретній відпустці — 44
- Працюють неофіційно — 20
- Працюють офіційно — 10

Низький рівень освіти прямо корелює з безробіттям або неформальною зайнятістю.

Відсутність стабільного доходу обмежує можливості забезпечення базових потреб родини, а також впливає на освітні перспективи дітей.

Недостатній рівень освіти батьків може впливати на мотивацію дітей до навчання, рівень підтримки освітнього процесу в родині та довгострокові можливості соціальної мобільності.

4.7. Регіональний розподіл

- Дніпропетровська область — 185 домогосподарств;
- Полтавська область — 35 домогосподарств;
- Інші регіони — 24 домогосподарства.

Переважаюча частина звернень надійшла з Дніпропетровської області, що може свідчити про вищу концентрацію вразливих громад або про більший рівень довіри до механізму гарячої лінії.

4.8. ВПО та міграційні процеси

- ВПО — 29;
- Місцеві жителі — 215.

Серед регіонів походження переміщених осіб найчастіше згадуються:

- Донецька область;
- Луганська область;
- Херсонська область;
- Запорізька область.
- Щодо міжнародної міграції:
- Не виїжджали за кордон після 2022 року — 179;
- Виїжджали — 60.

Більшість тих, хто виїжджав за кордон, повернулися через складність адаптації, мовний бар'єр, відсутність працевлаштування або розділення родини.

Це демонструє обмежену мобільність та підвищену соціальну ізоляцію ромських громад.

4.9. Доступ дітей до освіти

Ситуація з відвідуванням школи є неоднорідною: частина дітей відвідує навчальні заклади регулярно, частина — з перервами або не відвідує зовсім.

Основні бар'єри:

- фінансові труднощі,
- відсутність документів,
- дискримінація,
- нестабільне проживання.

Детальний аналіз — у розділі 7 «Доступ до освіти»

4.10. Канали поширення інформації

Як респонденти/-ки дізналися про гарячу лінію:

- Від знайомих — 171;
- Соціальні мережі — 28;
- Волонтери — 26;
- Медіа — 10.

Найефективнішим каналом є особисті контакти (т.з. «сарафанне радіо»), що свідчить про високий рівень довіри до міжособистісних мереж у громаді.

4.11. Питання дискримінації та прав

У відповідях респондентів зафіксовані згадки про:

- дискримінацію через етнічне походження,
- упереджене ставлення в медичних установах,
- труднощі з працевлаштуванням,
- випадки булінгу дітей у школах.

Це свідчить про наявність системних бар'єрів у доступі до базових прав та послуг.

Узагальнений соціально-економічний портрет

Типовий заявник — жінка 30–44 років, яка має 2–4 дітей, не має завершеної освіти, тимчасово без роботи або працює неофіційно, проживає у великому домогосподарстві та звертається по гуманітарну допомогу через рекомендацію знайомих.

Значення для подальших програм

Результати дослідження свідчать про необхідність:

- програм освіти для дорослих,
- професійного навчання та сприяння працевлаштуванню,
- підтримки жінок як ключових агентів змін,
- системної роботи з протидії дискримінації,
- розвитку механізмів інформування через внутрішні громади.

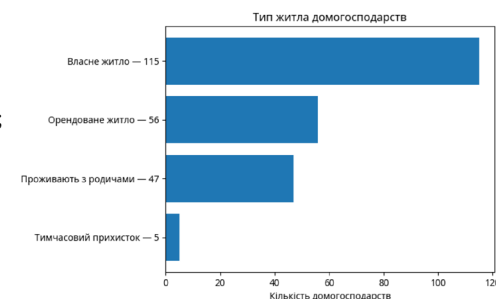
5. ЖИТЛОВІ УМОВИ

Житлові умови є одним із ключових показників соціально-економічної вразливості ромських громад. Аналіз відповідей респондентів демонструє, що навіть за формальної наявності житла значна частина домогосподарств проживає у нестабільних, перенаселених або технічно незадовільних умовах.

5.1. Тип житла

Розподіл за типом житла:

- Власне житло — 115 домогосподарств;
- Орендоване житло — 56;
- Проживають з родичами — 47;
- Тимчасовий прихисток — 5;
- Поодинокі випадки фактичної відсутності житла або проживання у непридатних приміщеннях.

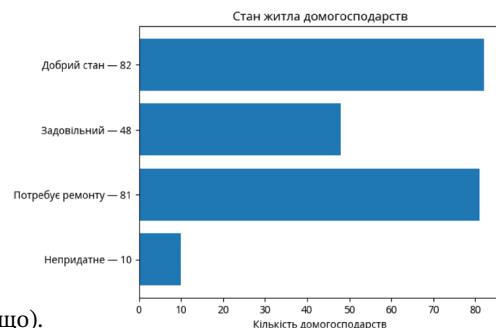
Попри те, що майже половина респондентів зазначає наявність «власного житла», це не завжди означає належний стан або відповідність базовим стандартам безпеки та комфорту.

Водночас понад 40% домогосподарств проживають в орендованому житлі або разом із родичами, що свідчить про нестабільність житлової ситуації та потенційний ризик виселення.

5.2. Стан житла

Розподіл за оцінкою стану житла:

- Добрий стан — 82;
- Задовільний — 48;
- Потребує ремонту — 81;
- Непридатне для проживання — 10;
- Окремі випадки критичного стану (відсутність вікон, дверей, покриття тощо).

Таким чином, майже половина домогосподарств проживає у житлі, що потребує ремонту або перебуває у незадовільному стані.

Наявність житла, непридатного для проживання, навіть у відносно невеликій кількості випадків, свідчить про крайні форми житлової вразливості та ризики для здоров'я мешканців.

5.3. Доступ до води, електрики та опалення

Результати показали:

- Повний доступ до всіх базових комунікацій — 150 домогосподарств;
- Частковий доступ — 46;
- Поодинокі випадки повної або майже повної відсутності доступу.

Окремі респонденти зазначали:

- відсутність газу або центрального опалення;
- пічне опалення без стабільного забезпечення дровами;
- перебої з електроенергією;
- відсутність водопостачання;
- заборгованість за комунальні послуги.

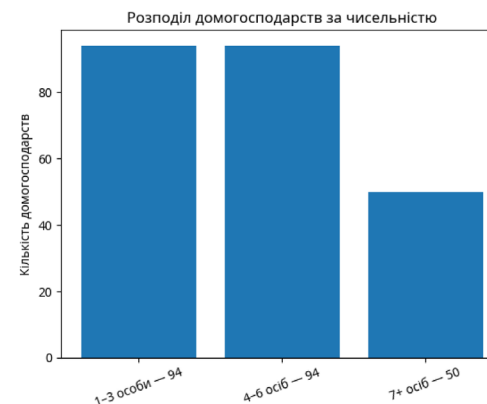
Навіть за формальної наявності комунікацій нестабільність опалення або неможливість своєчасної оплати створює додаткові ризики, особливо в осінньо-зимовий період.

5.4 Перенаселеність та демографічне навантаження

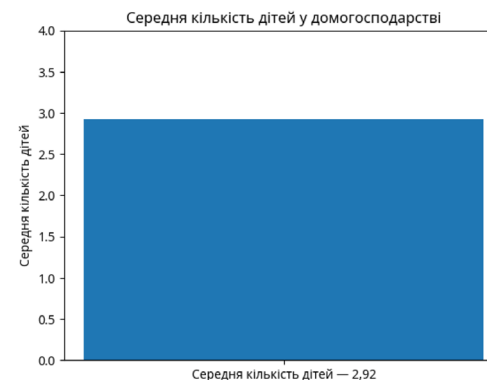
Аналіз 238 валідних відповідей щодо складу домогосподарства показав:

Розподіл домогосподарств за чисельністю:

- 1–3 особи — 94;
- 4–6 осіб — 94;
- 7 і більше осіб — 50;
- Отже, кожне п'яте домогосподарство є великою родиною (7+ осіб).

Крім того, у цих домогосподарствах проживає у середньому 2,92 дитини на родину. Майже 40% родин мають трьох і більше дітей.

5.5. Перехресний аналіз: великі родини та стан житла

Проведений аналіз взаємозв'язку між розміром родини та станом житла показав чітку тенденцію:

Домогосподарства 7+ осіб:

- Добрий стан — 8;
- Потребує ремонту — 25;
- непридатне або критичне — 7.

Більшість великих родин проживає у житлі, що потребує ремонту або має серйозні недоліки.

Домогосподарства 4–6 осіб:

- Потребує ремонту — 37;
- непридатне — 5.

Саме ця категорія є найбільш численною та одночасно найбільш вразливою.

Домогосподарства 1–3 особи:

Переважає житло у доброму або задовільному стані.

5.6. Аналітичний висновок

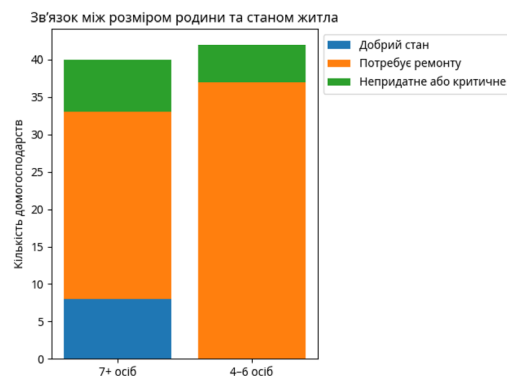
Аналіз свідчить про пряму залежність між кількістю членів родини та якістю житлових умов.

Поєднання:

- великої кількості дітей,
 - багаточисельних домогосподарств,
 - житла, що потребує ремонту,
 - нестабільного доступу до комунікацій
- формує системну модель житлової вразливості.

Перенаселеність у поєднанні з технічно незадовільним станом житла:

- ускладнює освітній процес дітей,
- підвищує санітарні ризики,
- впливає на психоемоційний стан,
- посилює соціальну ізоляцію.

Найбільш вразливою групою є багатодітні родини (7+ осіб), які проживають у житлі, що потребує ремонту або є непридатним для проживання.

6. ДОСТУП ДО ОСВІТИ

Освіта є одним із ключових чинників соціальної інтеграції та довгострокового подолання бідності. Аналіз відповідей респондентів свідчить про наявність як позитивних тенденцій, так і суттєвих бар'єрів у доступі дітей ромських родин до освітніх послуг.

6.1. Відвідування школи або садочка

Результати відповідей на питання щодо відвідування дітьми закладів освіти показали:

- Немає дітей шкільного віку — 78 домогосподарств;
- Регулярно відвідують школу — 60;
- Не відвідують — 42;
- Відвідують з перервами — 8;
- Інші відповіді (повнолітні діти, навчання в коледжі, індивідуальні ситуації) — поодинокі випадки.

Аналітичний висновок:

Серед родин, які мають дітей шкільного віку, значна частина дітей не відвідує навчальні заклади або робить це нерегулярно.

42 родини прямо зазначили, що їхні діти не відвідують школу. Це суттєвий індикатор освітньої вразливості.

6.2. Формат навчання: очне та дистанційне

Серед текстових відповідей часто згадуються:

- дистанційне навчання;
- навчання вдома;
- нерегулярне відвідування через війну;
- вчителі, які приходять додому.

Частина родин зазначала, що через війну школи тимчасово не працювали або працювали дистанційно.

- Окремі відповіді вказують на проблему:
- один телефон на всю родину;
- відсутність планшетів або іншої техніки;
- відсутність доступу до інтернету.

Висновок:

Дистанційний формат навчання створює додаткові бар'єри для багатодітних родин з обмеженими ресурсами. Наявність одного пристрою на кількох дітей унеможливує повноцінну участь в освітньому процесі.

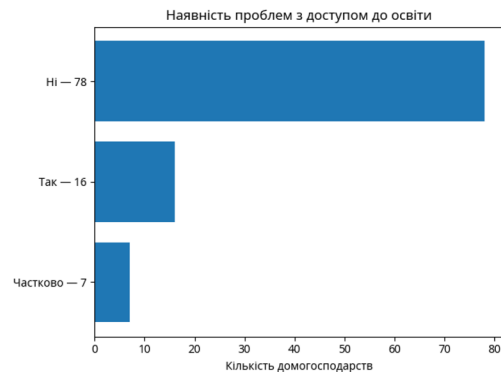
6.3. Проблеми з доступом до освіти

На питання щодо наявності проблем з доступом до освіти респонденти відповіли:

- Ні — 78;
- Так — 16;
- Частково — 7;
- Інші індивідуальні випадки — поодинокі.

Серед причин проблем із доступом згадувалися:

- воєнна ситуація;
- страх за безпеку дітей;
- відсутність фінансових ресурсів;
- відсутність техніки для дистанційного навчання;
- психологічний стан дітей.

6.4. Ключові бар'єри

На основі кількісних і текстових відповідей можна виділити такі бар'єри:

- Воєнна ситуація та питання безпеки;
- Економічна нестабільність родин;
- Відсутність технічних засобів для дистанційного навчання;
- Психологічний стрес;
- Потенційна дискримінація або стигматизація.

6.5. Освіта батьків як фактор впливу

З урахуванням того, що понад половина респондентів не має формальної освіти, можна говорити про міжпоколінний ризик освітньої ізоляції.

Низький рівень освіти батьків:

- знижує можливість допомагати дітям у навчанні,
- впливає на мотивацію,
- обмежує доступ до інформації про освітні можливості.

У поєднанні з бідністю та перенаселеністю житла це створює комплексний бар'єр для сталого освітнього розвитку.

Загальний висновок

Освітня ситуація ромських родин є нестабільною та вразливою.

Попри те, що частина дітей відвідує школу регулярно, значна кількість родин стикається з:

- нерегулярним навчанням,
- дистанційними бар'єрами,
- фінансовими труднощами,
- психологічними факторами.

Освіта у цьому випадку є не лише соціальною послугою, а й ключовим інструментом подолання бідності та дискримінації.

7. ОСНОВНІ ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

Аналіз відповідей на питання «Які потреби у вас є на даний момент?» дозволив визначити структуру найбільш актуальних запитів серед ромських домогосподарств. Оскільки респонденти могли обирати кілька варіантів, результати відображають частоту згадування кожної потреби.

За чим найчастіше зверталися:

- Гуманітарна підтримка — 227;
- Освітня підтримка — 19.
- Найбільш актуальні потреби:
- продукти харчування;
- медикаменти;
- засоби гігієни;
- одяг;
- фінансова допомога.

7.1. Продукти харчування

(223 звернення)

Потреба у продуктах харчування є найбільш поширеною та системною — її зазначили майже всі респонденти.

Що це означає:

- Відсутність стабільного доходу;
- Низький рівень продовольчої безпеки;
- Неможливість забезпечити родину базовим харчуванням без зовнішньої підтримки;
- Залежність від гуманітарної допомоги.

З урахуванням середнього розміру домогосподарства (4,6 особи) та високої частки дітей (у середньому майже 3 дитини на родину), продовольча потреба має не епізодичний, а структурний характер.

Особливо вразливими є:

- багатодітні родини,
- родини без стабільної зайнятості,
- домогосподарства з літніми людьми.

Продовольча підтримка у цьому контексті є базовим елементом забезпечення права на гідний рівень життя.

7.2. Медикаменти

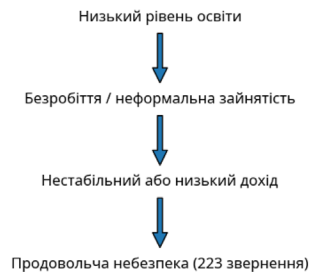
(88 звернень)

Потреба у медикаментах є другою за частотою.

Це свідчить про:

- наявність хронічних захворювань,
- значну частку літніх людей,
- обмежений доступ до безкоштовної медицини,
- фінансову неспроможність купувати ліки самостійно.

Ланцюг структурної продовольчої вразливості

У поєднанні з:

- нестабільними житловими умовами,
- пічним опаленням,
- перенаселеністю

ризик захворюваності є підвищеним.

Медична потреба також пов'язана з обмеженим доступом до якісних медичних послуг та потенційними випадками дискримінації.

7.3. Засоби гігієни

(84 звернення)

Потреба у засобах гігієни є значною та тісно пов'язана з:

- багаточисельністю родин,
- низьким рівнем доходу,
- нестабільним доступом до води або комунікацій.

У багатодітних домогосподарствах витрати на гігієну є суттєвими, а за відсутності достатніх фінансових ресурсів ці потреби часто відкладаються.

Недостатня гігієнічна забезпеченість:

- впливає на здоров'я,
- підвищує ризик інфекційних захворювань,
- впливає на соціальну інтеграцію дітей (зокрема у школах).

7.4. Одяг та взуття

(69 звернень)

Потреба в одязі та взутті є особливо актуальною для:

- дітей шкільного віку,
- багатодітних родин,
- сезонних змін (зима, осінь).

Недостатність одягу може впливати на:

- регулярність відвідування школи,
- самооцінку дітей,
- ризик соціальної стигматизації.

У багатьох випадках одяг є елементом базового виживання, особливо в холодний період.

7.5. Паливо та опалення

(формально 3 згадки, фактично більше)

Хоча у структурованих відповідях паливо зазначено рідко, аналіз житлових умов показав:

- поширене використання пічного опалення,
- відсутність газу,
- нестачу дров,
- заборгованість за комунальні послуги.

Це свідчить про те, що потреба в паливі є прихованою або недостатньо формалізованою у відповідях, але має стратегічне значення.

Особливо це актуально для:

- великих родин,
- житла, що потребує ремонту,
- домогосподарств у сільській місцевості.

7.6. Фінансова допомога

Хоча фінансова допомога не завжди зазначалася окремою категорією, у текстових відповідях респонденти часто вказували на нестачу коштів як ключову проблему.

Фінансова підтримка є універсальним інструментом, який дозволяє родинам:

- самостійно визначати пріоритетні потреби,
- покривати непередбачені витрати,
- зменшувати боргове навантаження.

7.7. Загальна структура гуманітарної вразливості

На основі аналізу можна виділити три рівні потреб:

Рівень виживання

- продукти харчування
- медикаменти
- гігієна

Рівень стабілізації

- одяг
- паливо
- часткова фінансова підтримка

Рівень розвитку

- освіта
- професійне навчання
- правова підтримка

Загальна структура гуманітарної вразливості

Рівень розвитку
(освіта, професійне навчання, правова підтримка)

Рівень стабілізації
(одяг, паливо, часткова фінансова підтримка)

Рівень виживання
(продукти харчування, медикаменти, гігієна)

Аналітичний висновок

Переважаання продовольчих та медичних потреб свідчить про те, що більшість ромських домогосподарств перебуває у стані економічної нестабільності, де ресурси спрямовуються на забезпечення базового виживання.

У поєднанні з:

- низьким рівнем освіти,
- безробіттям,
- перенаселеністю житла,
- дискримінаційними бар'єрами
- гуманітарні потреби набувають системного характеру.

8. ЯКІСНІ ДАНІ (ІНТЕРВ'Ю З ОПЕРАТОРАМИ)

Для поглиблення кількісного аналізу було проведено глибинні інтерв'ю з операторами гарячої лінії, які безпосередньо працювали із заявниками протягом реалізації проекту.

Якісні дані дозволили:

- пояснити причини повторюваних запитів;
- виявити потреби, які не завжди фіксуються в анкетах;
- зрозуміти емоційний стан заявників;
- проаналізувати бар'єри доступу до допомоги;
- оцінити регіональні особливості;
- виявити системні прояви дискримінації.

8.1. Основні теми звернень: за межами статистики

Оператори підтвердили, що найбільш поширеними були запити на:

- продукти харчування;
- медикаменти;
- засоби гігієни;
- фінансову допомогу;
- дрова та опалення;
- заміну вікон і скла.

Особливо складна ситуація, за словами операторок, спостерігалася у місті Кривому Розі. Там значна частина ромських родин проживає у критично поганих умовах: відсутні вікна, пічне опалення, нестача дров, пошкоджене житло.

Це збігається з кількісними даними про:

- високу частку житла, що потребує ремонту;
- перенаселеність;
- багатодітність.

Водночас в інших громадах запити часто мали характер «побутових проблем, пов'язаних з війною», що свідчить про загальне зuboжіння населення.

8.2. Потреби, які не завжди формалізуються

Під час інтерв'ю оператори зазначили, що частина потреб не звучала як прямий запит.

Наприклад:

- «Можливо, ви можете допомогти з роботою?»
- прохання про допомогу з ліками через відсутність контакту з лікарями;
- юридичні питання (документи, статуси, оформлення допомоги).

Люди не завжди усвідомлювали, що їхня головна проблема — відсутність стабільної зайнятості. Вони просили їжу, але не пов'язували це з глибинною причиною — безробіттям і низьким рівнем освіти.

Оператори відзначили, що війна ще більше знизила рівень доступу дітей до освіти, що створює ризик міжпоколінної бідності.

8.3. Повсякденні бар'єри та структурна вразливість

Основні труднощі заявників:

- війна та обмежений доступ до базових послуг;
- відсутність роботи;
- велика кількість дітей;
- неможливість покрити базові витрати;
- складність звернення до лікарні, банку, державних установ.

Операторки підкреслили, що проблеми не змінилися — вони стали гострішими.

8.4. Страх, недовіра та сором

Під час звернення часто відчувався страх:

- «А чи дадуть нам допомогу?»
- «Куди підуть наші документи?»

Люди боялися шахрайства, зловживання персональними даними, що пов'язано із загальною недовірою та поширенням випадків шахрайства під час війни.

Також присутній сором — частина людей відмовлялася від допомоги після первинної розмови.

Важливий фактор довіри — використання ромської мови. Коли оператор переходив на ромську, рівень відкритості значно зростав.

Це підкреслює значення культурно чутливої комунікації.

8.5. Дискримінація: невидима та нормалізована

Окремо варто відзначити аспект дискримінації.

Коли під час анкетування людям ставили пряме запитання про дискримінацію, частина відповідала, що з нею не стикається.

Однак під час уточнювальних розмов з'ясовувалося, що:

- дітей у школі можуть ігнорувати або стигматизувати;
- у лікарнях ставляться упереджено;
- при працевлаштуванні відмовляють;
- роми очікують негативного ставлення ще до звернення.

Багато респондентів/-ок не ідентифікують такі випадки як дискримінацію, оскільки вони стали «звичною нормою».

Це свідчить про:

- низький рівень правової обізнаності;
- внутрішню нормалізацію нерівного ставлення;
- психологічну адаптацію до стигматизації.

8.6. Регіональні відмінності

Операторки відзначили різницю між регіонами.

У Дніпропетровській області:

- є ромські організації з офісами;
- люди краще орієнтуються в процедурах;
- вищий рівень довіри.

У Полтавській області:

- відсутні постійні представництва;
- більша настороженість;

- нижчий рівень обізнаності;
- слабша системна підтримка.

Це підтверджує, що **наявність локальних центрів НГО значно підвищує ефективність гуманітарних програм.**

8.7. Емоційний стан та психосоціальні аспекти

Операторки описували емоційний стан як:

- мобілізований, але виснажений;
- з надією на допомогу;
- з роздратуванням через ситуацію.

Люди телефонували після отримання допомоги, щоб подякувати або просто поговорити.

Це свідчить про:

- потребу у психосоціальній підтримці;
- важливість відчуття «бути почутими»;
- значення довгострокової присутності організації.

Однак, за словами операторок, люди часто не розуміють, навіщо їм психологічна підтримка, і не ідентифікують її як потребу.

8.8. Оцінка роботи гарячої лінії

Позитивні аспекти:

- робота з 9:00 до 21:00;
- висока кількість опрацьованих дзвінків;
- налагоджена внутрішня комунікація команди;
- оперативність обробки заявок.

Складнощі:

- велика кількість дзвінків у пікові періоди;
- координація подання документів;
- окремі скарги на тривалість розгляду.

Обидва оператори підкреслили, що формат гарячої лінії є ефективним та повинен працювати системно і довгостроково.

8.9. Стратегічні висновки з якісної частини

1. Гуманітарні потреби мають структурний характер, а не ситуативний.
2. Безробіття є ключовою кореневою проблемою.
3. Дискримінація часто не усвідомлюється як порушення прав.
4. Психосоціальна підтримка є необхідною, але недооціненою.
5. Локальні представництва НГО значно підвищують довіру та ефективність допомоги.
6. Культурно чутлива комунікація (зокрема ромською мовою) є критично важливою.

8.10. Рекомендації на основі інтерв'ю

- Розвивати локальні центри підтримки ромських громад.
- Поєднувати гуманітарну допомогу з програмами зайнятості та освіти.
- Посилювати правопросвітницький компонент (пояснення, що таке дискримінація).
- Інтегрувати психосоціальну підтримку у гуманітарні програми.
- Забезпечити довгострокову роботу гарячої лінії.

9. ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА СИСТЕМНІ ПРОБЛЕМИ

Аналіз кількісних даних (244 анкети) та якісних інтерв'ю з операторами гарячої лінії дозволяє визначити комплекс ключових викликів, з якими стикаються вразливі ромські громади у Полтавській та Дніпропетровській областях.

Виявлені проблеми мають не поодинокий, а системний характер.

9.1. Структурна бідність та продовольча небезпека

Найбільш поширеною потребою залишається забезпечення продуктами харчування. Це свідчить про те, що значна частина домогосподарств перебуває на межі продовольчої небезпеки.

Фактори, що підсилюють проблему:

- відсутність стабільної зайнятості;
- велика кількість дітей у родинах;
- неформальна або сезонна робота;
- залежність від гуманітарної допомоги.

Бідність має міжпоколінний характер та відтворюється через низький рівень освіти і обмежені можливості працевлаштування.

9.2. Житлова вразливість та перенаселеність

Аналіз показав, що:

- значна частина житла потребує ремонту;
- є випадки непридатного житла;
- кожне п'яте домогосподарство має 7 і більше осіб;
- середній розмір родини — 4,6 особи.

Поєднання багатодітності та технічно незадовільного житла створює ризики:

- для здоров'я;
- для навчання дітей;
- для психоемоційного стану;
- для санітарної безпеки.

Особливо складна ситуація зафіксована в окремих населених пунктах.

9.3. Безробіття та економічна ізоляція

Відсутність роботи є кореневою проблемою.

Оператори зазначили, що люди часто просять їжу або фінансову допомогу, але не пов'язують це з системною проблемою зайнятості.

Перешкоди:

- низький рівень освіти;
- дискримінація при працевлаштуванні;
- відсутність документів;
- неформальний характер економічної діяльності.

Це створює замкнене коло бідності.

9.4. Освітні бар'єри та ризик міжпоколінної маргіналізації

Частина дітей не відвідує школу або робить це нерегулярно.

Причини:

- економічна нестабільність;
- воєнна ситуація;
- відсутність технічних засобів для дистанційного навчання;

- житлова перенаселеність;
- дискримінаційні випадки.

Низький рівень освіти батьків додатково впливає на освітні перспективи дітей. Це формує ризик довготривалої соціальної ізоляції.

9.5. Дискримінація та нормалізація нерівності

Інтерв'ю, проведені операторками, показали, що багато проявів дискримінації не усвідомлюються як порушення прав.

Респонденти/-ки часто:

- очікують відмови;
- бояться звертатися до установ;
- сприймають упереджене ставлення як «звичне».

Це свідчить про:

- низьку правову обізнаність;
- внутрішню нормалізацію дискримінації;
- психологічний бар'єр до захисту своїх прав.

9.6. Недовіра до інституцій та інформаційна ізоляція

Частина заявників/-ниць демонструвала:

- страх щодо використання персональних даних;
- недовіру до державних органів;
- сором просити допомогу.

Водночас рівень довіри суттєво зростає, коли комунікація відбувалася через представників ромської громади.

Це підтверджує важливість роботи через локальних лідерів і культурно чутливих посередників.

9.7. Психоемоційне виснаження

Оператори відзначили:

- тривогу;
- фрустрацію;

- роздратованість;
- (але водночас) надію на підтримку.

Люди часто телефонували повторно, щоб подякувати або просто поговорити.

Це вказує на суттєву потребу в психосоціальній підтримці, яка поки що не є системно інтегрованою у більшість гуманітарних програм.

9.8. Регіональна нерівність доступу до підтримки

Там, де працюють локальні НГО та представництва:

- вищий рівень довіри;
- краща обізнаність;
- ефективніша комунікація.

У громадах без постійної присутності організацій:

- більше настороженості;
- нижча правова обізнаність;
- слабша інституційна підтримка.

Це створює територіальну нерівність у доступі до допомоги.

9.9. Узагальнювальний висновок

Ромські громади в досліджуваних регіонах стикаються не з окремими кризами, а з багатовимірною системною вразливістю, яка включає:

- бідність;
- житлову нестабільність;
- безробіття;
- освітні бар'єри;
- дискримінацію;
- недовіру до інституцій;
- психоемоційне виснаження.

Війна не створила ці проблеми, але суттєво їх загострила.

Подальші програми підтримки мають бути комплексними та довгостроковими, поєднуючи гуманітарну, освітню, правову та психосоціальну компоненти.

10. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, що поєднало кількісний аналіз анкет звернень на гарячу лінію та якісні інтерв'ю з операторами, показало: вразливі ромські домогосподарства у Полтавській та Дніпропетровській областях стикаються з комплексною, багатовимірною вразливістю, яка існувала й до повномасштабної війни, але була суттєво загострена воєнними умовами.

Профіль респондентів свідчить про домінування багаточленних домогосподарств із високою часткою дітей (1112 осіб у складі домогосподарств, 611 дітей). Серед заявників переважають жінки (88%), що підтверджує їхню ключову роль у забезпеченні виживання родин та комунікації з гуманітарними структурами. Вікова структура заявників демонструє подвійне навантаження: основну частку становлять особи працездатного віку (30–44 роки), водночас значною є частка людей похилого віку (60+), які мають підвищену потребу в медичній та соціальній підтримці.

Соціально-економічна ситуація характеризується високим рівнем бідності та нестабільності доходів. Понад половина респондентів не мають завершеної освіти, що прямо пов'язано з безробіттям або неформальною зайнятістю та формує довготривалий ризик міжпоколінної бідності. Цей ризик посилюється нерівним доступом дітей до освіти: частина дітей не відвідує школу або робить це нерегулярно через фінансові бар'єри, нестабільні умови проживання, відсутність технічних ресурсів для дистанційного навчання та можливі випадки дискримінації.

Житлові умови є одним із ключових маркерів вразливості: значна частина домогосподарств проживає у технічно незадовільному житлі або житлі, що потребує ремонту, а перенаселеність прямо пов'язана зі зниженням якості житлових умов. Інтерв'ю з операторами додатково підтверджують наявність критичних випадків (відсутність вікон, пічне опалення, нестача дров, перебої з водою та електроенергією), що перетворює житлову проблему на фактор ризику для здоров'я, санітарної безпеки та освітніх можливостей дітей.

Структура гуманітарних потреб засвідчує переважання запитів рівня виживання: продукти харчування, медикаменти, засоби гігієни, одяг, а також потреби, пов'язані з опаленням. Якісний компонент показав, що частина потреб не завжди формалізується в анкетах (пошук роботи, юридична допомога, психосоціальна підтримка), однак є системно присутньою в житті домогосподарств.

Окремо слід підкреслити проблему дискримінації та порушення прав: у відповідях фіксуються прояви упередженого ставлення у доступі до медичних послуг, освіти

та працевлаштування. Водночас інтерв'ю вказують на нормалізацію дискримінації — частина респондентів не розпізнає її як порушення прав, що пов'язано з низькою правовою обізнаністю та тривалим досвідом стигматизації. Це формує недовіру до інституцій, страх перед наданням персональних даних та психологічний бар'єр до звернення по допомогу.

Регіональний аналіз демонструє нерівність доступу до підтримки: там, де діють локальні ромські організації та є постійна присутність НГО, рівень довіри та ефективність комунікації є вищими. Відсутність таких структур у частині громад (зокрема у Полтавській області) знижує готовність звертатися по допомогу і ускладнює донесення інформації.

Таким чином, результати дослідження підтверджують необхідність переходу від короткострокової гуманітарної підтримки до комплексних, довгострокових програм, що поєднують: забезпечення базових потреб, покращення житлових умов, підтримку доступу до освіти, розвиток зайнятості та професійної підготовки, правопросвітництва і протидію дискримінації, а також інтеграцію психосоціальної підтримки. Ефективність таких програм суттєво підвищуватиметься за умови розвитку локальних центрів підтримки та сталих каналів комунікації всередині громад.

11. РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі кількісного аналізу анкет, перехресного аналізу житлових та демографічних показників, а також якісних інтерв'ю з операторами гарячої лінії, сформульовано такі практичні рекомендації.

11.1. Рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування

1. Забезпечити реальне виконання чинних норм і гарантій

Дані дослідження свідчать, що формально гарантовані права (доступ до освіти, медицини, соціальної допомоги, житлові стандарти) не завжди реалізуються на практиці.

Рекомендується:

- запровадити регулярний моніторинг умов проживання вразливих домогосподарств на рівні громад;
- здійснювати перевірки доступності освітніх і медичних послуг для ромських родин;

- публічно звітувати про виконання місцевих програм соціального захисту;
- визначити відповідальних посадових осіб за інтеграцію ромських громад у кожній громаді.

Ключовий акцент — не розробка нових програм, а контроль за виконанням чинних.

2. Впровадити системний механізм реагування на дискримінацію

Дослідження показало, що дискримінація часто:

- не фіксується,
- не усвідомлюється як порушення прав,
- не оскаржується.

Рекомендується:

- створити простий і безпечний механізм подання скарг на дискримінацію на місцевому рівні;
- проводити навчання працівників соціальних, медичних та освітніх установ щодо недискримінаційного підходу;
- включити питання роботи з ромськими громадами до планів підвищення кваліфікації посадових осіб;
- співпрацювати з ромськими НГО як партнерами у моніторингу випадків порушення прав.

3. Посилити міжвідомчу координацію на рівні громад

Проблеми домогосподарств є комплексними (житло + освіта + безробіття + здоров'я), але реагування часто є фрагментованим.

Рекомендується:

створити на рівні громад міжвідомчі робочі групи (соцзахист, освіта, медицина); впровадити механізм кейс-менеджменту для найбільш вразливих родин; розробити локальні плани дій щодо інтеграції ромських громад.

4. Забезпечити доступ до документів і адміністративних послуг

Відсутність документів або складність їх оформлення є прихованим бар'єром для доступу до соціальної підтримки.

Рекомендується:

- організовувати виїзні прийоми ЦНАП у місцях компактного проживання ромських родин;
- спростити процедури відновлення документів;
- забезпечити інформаційні кампанії щодо доступних послуг.

5. Підтримати розвиток локальних центрів підтримки

Дані показали, що там, де працюють місцеві ромські організації:

- вищий рівень довіри,
- краща поінформованість,
- ефективніший доступ до послуг.

Рекомендується:

- передбачити співфінансування або партнерські програми з місцевими НГО;
- інтегрувати громадські організації у виконання місцевих соціальних програм;
- підтримувати сталі механізми комунікації між владою та громадою.

6. Визнати проблему системної вразливості на рівні стратегічних документів

Проблеми ромських громад мають міжпоколінний і структурний характер. Вони не можуть вирішуватися лише в рамках разових соціальних виплат.

Рекомендується:

- включити конкретні індикатори щодо ромських громад до місцевих стратегій розвитку;
- проводити періодичний аналіз соціально-економічного становища вразливих груп;
- закладати бюджетні ресурси на довгострокові інтеграційні заходи.

11.2. Для донорських організацій

1. Перехід від короткострокової допомоги до комплексних програм

Поеднувати гуманітарну підтримку (їжа, гігієна, ліки) з довгостроковими компонентами: працевлаштування, освіта, правова підтримка.

Фінансувати програми, які одночасно охоплюють кілька рівнів потреб (виживання, стабілізація, розвиток).

2. Підтримка програм зайнятості

- Інвестувати у професійне навчання дорослих з подальшим супроводом до працевлаштування.
- Підтримувати програми мікрогрантів або самозайнятості.
- Розробляти гендерно чутливі програми підтримки жінок як ключових агентів змін у громадах.

3. Інституційна підтримка локальних НГО

- Фінансувати створення та розвиток локальних центрів підтримки ромських громад.
- Забезпечувати довгострокові гранти замість коротких проектних циклів.
- Підтримувати розвиток гарячих ліній як інструменту раннього виявлення кризових потреб.

4. Інтеграція психосоціальної підтримки

- Включати компонент психосоціальної допомоги у гуманітарні програми.
- Фінансувати навчання операторів та соціальних працівників з базових навичок психологічної підтримки.

11.3. Для громадських організацій

1. Розвиток роботи на місцях

- Створювати або зміцнювати локальні представництва в громадах без постійної підтримки.
- Працювати через лідерів громади та внутрішні комунікаційні мережі.
- Використовувати культурно чутливу комунікацію (зокрема ромську мову).

2. Комплексний підхід до допомоги

- Поєднувати матеріальну підтримку з інформаційним та правовим супроводом.
- Пояснювати зв'язок між гуманітарними потребами та системними причинами (безробіття, освіта, документи).
- Розвивати кейс-менеджмент для найбільш вразливих родин.

3. Підвищення правової обізнаності

- Проводити роз'яснювальну роботу щодо поняття дискримінації та механізмів захисту прав.
- Допомогати у підготовці звернень до державних установ.
- Підтримувати документування випадків порушення прав.

4. Освітня та молодіжна підтримка

- Підтримувати мотиваційні та наставницькі програми для дітей та підлітків.
- Працювати з батьками щодо важливості освіти.
- Розвивати стипендіальні та освітні ініціативи.

Загальний стратегічний акцент

Подолання вразливості ромських громад потребує не лише гуманітарної допомоги, а й комплексного підходу, що поєднує економічну інтеграцію, покращення житлових умов, доступ до освіти, захист прав та розвиток довіри між громадами й інституціями.

Ефективність втручань суттєво зростає там, де підтримка є:

- довгостроковою,
- локально присутньою,
- культурно чутливою,
- інтегрованою в систему державних і громадських сервісів.

